

Lähi-itä tulessa taas

Vuosien 1967 ja 1973 Lähi-idän konfliktien käsittelyä suomalaisessa lehdistössä

Johannes Piittala

Maisteritutkielma

Historian ja etnologian laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2023

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Johannes Piittala	
Työn nimi – Title Lähi-itä tulella taas Vuosien 1967 ja 1973 Lähi-idän konfliktien käsittelyä suomalaisessa lehdistössä	
Oppiaine – Subject Yleinen Historia	Työn laji – Level Pro Gradu- tutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2023	Sivumäärä – Number of pages 48
Tiivistelmä – Abstract	
<p>Tutkimukseni tarkastelee suomalaisen aikalaislehdissä esiintyviä artikkeleita ja niissä esiintyviä teemoja Lähi-idässä Israelin ja arabiliittoutuman välillä käytyihin vuosien 1967 ja 1973 konflikteihin liittyen. Niin kutsutut kuuden päivän sota sekä Jom-Kippurin sota olivat merkittäviä kylmän sodan ajan konflikteja, jotka heijastivat ajan suurvaltapolitiittista vastakkainasettelua. Nämä myös näkyvät lehdistön kirjoittamissa artikkeleissa.</p> <p>Sotatapahtumien lisäksi lehdistö tarkastelee seuraavia teemoja: Konfliktin osapuolten sisä- ja ulkopoliittista keskustelua, suurvaltapolitiikkaa alueeseen liittyen, öljy ja sen käyttöä aseena, alueen pakolaisongelmaa sekä maiden johtajista luomaa henkilökuvaa tai-kulttia. Näiden teemojen kautta tarkastelemani sanoma- ja aikakauslehdet (Helsingin sanomat, Ilta-Sanomat ja Suomen kuvalehti) pyrkivät luomaan jonkinlaisen kokonaiskuvan konflikteihin liittyen. Tätä kokonaiskuvaa tutkimuksessa pyrin tuomaan esille tarkastellessani aihetta kyseisten teemojen pohjalta ja tuomaan esille sen minkäläistä kuvaa lukijoille konfliktista annetaan sekä mitkä asiat esiintyvistä teemoista nostetaan esille ja miten.</p> <p>Eniten lehdistössä esillä oleva teema on sotatapahtuma ja niistä uutisointi. Lehdistö pyrkii antamaan melko yksityiskohtaista kuvaa taisteluihin liittyen. Suurimmaksi ongelmaksi muodostuu lähteiden epäluotettavuus, kun kumpikin osapuoli antaa julkisuuteen täysin päinvastaista tietoa kuin toinen osapuoli. Lehdistössä tämä myös osataan huomioida. Konfliktien edetessä myös tilannekuva lehdistölle selkeentyy.</p> <p>Lehdistössä myös esiintyy valtavasti pohdintaa konfliktiin liittyen. Ulkovaltojen reaktioita seurataan aktiivisesti ja osapuolten poliittisista ja sotilaallisista johtajista luodaan tietynlaista kuvaa. Myös keskustelua öljyaseen käytöstä ja sen vaikutuksesta maailmantalouteen ja Suomeen käydään lehtien sivuilla. Alueen konflikteista johtuva pakolaisuus ja siitä käytävä poliittinen keskustelu nähdään hyvinkin humanitäärisenä ongelmana, jota värittävät eri kuvaukset kärsivistä ihmislaumoista politiikan limbossa.</p> <p>Konfliktien jälkiselvittelyä käytiin pitkään seuraaville vuosikymmenille. Aihe on ajankohtainen, sillä yhä konflikteihin ja niiden seurauksiin viitataan Lähi-idän politiikasta käytävään keskusteluun liittyen.</p>	
Asiasanat – Keywords Lähi-itä, Kuuden päivän sota, Jom kippur -sota, Israel, Egypti, Syyria, Jordania, Kylmä sota	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1 Tutkimuksen tausta	1
1.2 Tutkimuskysymykset	1
1.3 Menetelmät ja menetelmät	2
1.4 Tutkimuskirjallisuus ja aikaisempi tutkimus	3
1.5 Käsitteet	5
2. Lehdistö	7
2.1 Suomalaisen lehdistön historiaa	7
2.2 Tutkimuksessa käytetyt lehdet	8
2.2.1 Helsingin Sanomat	8
2.2.2 Ilta-Sanomat	8
2.2.3 Suomen Kuvalehti	9
3. Lähi-Itä	10
3.1 Konfliktin juuret	10
3.2 Israelin itsenäisyys ja vuoden 1953 kriisi	11
3.3 Kohti sotaa	12
3.4 Kuuden päivän sota	14
3.5 Vuoden 1973 sota	18
4. Ulkovaltojen suhtautuminen	23
4.1 Yhdysvallat ja Israel	23
4.2 Neuvostoliitto ja Lähi-itä	26
4.3 YK suurvaltojen poliittisena kenttänä konfliktiin liittyen	29
5. Pakolaisuus	32
6. Öljy	35
6.1 Vuoden 1967 öljysaarto	36
6.2 Vuoden 1973 öljykriisi	38
7. Henkilökuviin luominen	41
7.1 Gamal Abdel Nasser	41
7.2 Anwar Sadat	42
7.3 Moshe Dayan	44
7.4 Golda Meir	45

8. Päätäntö	47
9. Alkuperäislähteet ja tutkimuskirjallisuus.....	49

1. Johdanto

1.1 Tutkimuksen tausta

Uutisissa melko useasti käsitellään Lähi-itää ja sen konflikteja. Läpi historian alue on toiminut näyttämönä erilaisille sodille eri kansojen välillä pronssikaudelta tähän päivään asti. Alueen historia on osa yhtä suurta jatkumoa, jotka ovat vaikuttaneet läpi maailman erilaisten poliittisten sekä kulttuurillisten vaikuttimien ansiosta. Läpi historian jatkuneet kansojen väliset konfliktit jatkuvat vielä nykypäivänä. Irakin ja Iranin sota, Irakin sota, Syyrian sisällissota ovat loistavia esimerkkejä alueen konfliktiherkkydestä. Kuitenkin ehkä kuuluisin, alueen modernin ajan, konfliktipesäke on maantieteellisessä Palestiinassa. Alueelle perustettiin toisen maailmansodan jälkeen juutalaisvaltio, joka on ollut konfliktissa sekä oman valtionsa arabien että naapurivaltioiden kanssa.

Itselleni alue on ollut hyvin kiehtova. Olen vierailut sekä Israelissa että palestiinalaisalueilla useamman kerran. Näiden lisäksi olen vierailut innokkaana sotahistorian harrastajana useissa eri Israelin sotien taistelupaikoilla esimerkiksi Golanilla sekä Latrunissa. Näiden vierailujen ansiosta on itselleni syttynyt palo lähteä tutkimaan maan sotahistoriaa tarkemmin. Pro Gradu työssäni käsittelen kahta alueen kylmän sodan ajan konfliktia Israelin ja eri arabimaiden muodostaman liittouman välillä. Ensimmäinen on vuonna 1967 käyty kuuden päivän sota ja toinen on vuonna 1973 käyty niin kutsuttu Jom Kippur -sota.

1.2 Tutkimuskysymykset

Mediasta saamme lukea artikkeleita esimerkiksi Israelin ja palestiinalaisten välisiin yhteenottoihin liittyen. Näitä artikkeleita lukiessa ja ihmisten kanssa keskustellessa nousee itselleni sellainen ajatus päähän, että asiasta täytyy olla jokin mielipide. Toisilla mielipide liittyy vahvasti uskoon, kun taas toisella poliittiseen ideologiaan. Alueella on tämän takia suuri vaikutus jopa ihmisten poliittisen identifioitumiseen vasemmiston ollessa enemmän pro Palestiina ja oikeistokristilliset etenkin pro Israel. Itselleni tämän takia heräsi kysymys, miten lehdistössä käsiteltiin Lähi-idän tilannetta, kun vuosien 1967 ja 1973 sodat täyttivät sytyttyään medioiden eri kanavat.

Tutkimuksessa tarkoitukseni on tarkastella, miten tutkimuksen aiheen sodista kirjoiteltiin aikalaislehdissä. Huomioni keskittyy etenkin artikkeleissa yleisimmin esiintyviin teemoihin, jotka liittyvät tutkimusaiheeni konflikteihin joko suoraan tai epäsuorasti. Nämä tutkimuksessa

esiintyvät konfliktiin liittyvät teemat, jotka toistuvasti esiintyvät lehtien artikkeleissa ovat sotien taustat, taistelukulku ja sotatapahtumat, ulkovaltojen suhtautuminen, pakolaisuus, öljypolitiikka sekä henkilökuvien luominen. Tutkimuskysymykset liittyvät näihin teemoihin.

- Miten näitä teemoja käsiteltiin eri lehdistötyypeissä?
- Millaisia asioita tutkimuskohteena olevat artikkelit pyrkivät nostamaan esille teemoihin liittyen?
- Miten havainnot vertautuvat nykypäivänä tutkimuskirjallisuudessa esitettyihin näkemyksiin konflikteista ja niihin liittyvistä teemoista?

En pyri vertailemaan havaintojani nykypäivän median uutisointiin alueeseen liittyen. Pyrin havainnoimaan lehdistössä esiintyneet diskurssit sellaisina, kun ne silloin esiintyivät sekä analysoimaan niitä tutkimuskirjallisuutta apuna käyttäen. Nostan tutkimuksessa esille tekemäni havainnot ja käsittelen niitä tutkimuskysymyksiin nojaten.

1.3 Metodit ja menetelmät

Koska tutkimukseni on lehdistötutkimusta, käytän apunani diskurssianalyysin menetelmiä. Pyrin kyseisten menetelmien avulla tuomaan esille, millä tavoin sodan todellisuutta luotiin tutkimusaiheen konflikteista eri suomalaisissa medioissa. Miikka Pyykkönen ja Heli Valtonen tuovat esiin *Sanat siltana menneeseen*-teoksen (2022) artikkelissa ”Diskurssianalyttinen historiantutkimus”, miten eri merkityksiä tuotetaan tietyissä tilanteissa, kun tutkitaan puhuttua tai kirjoitettua kieltä¹. Esimerkiksi miksi kissa tarkoittaa kissaa eikä koira on hyvä malliesimerkki siitä, miksi kieli tarkoittaa sitä, mitä se tarkoittaa. Tämän takia kielenkäytön erilaisten vivahteiden tulkinta on olennainen osa lehdistön tutkimista ja ymmärtämistä. Kaikki keinot, joita lehdistössä käytetään, ovat olennainen osa koko kokonaisuutta. Asiat, jotka lehtikirjoituksessa julkaistaan, täytyy olla olennaisia asiaan liittyen.² Tutkija puolestaan pyrkii diskurssianalyysissä selvittämään tilanteita, sääntöjä sekä ehtoja, joilla diskursseja syntyy kirjoittajan tekstistä, ei niinkään sitä, mikä on oikein ja mikä taas väärin.³

Tämän takia kirjoittajalla on paljon vaikutusvaltaa tiedon julkaisun yhteydessä. Vaikutusvallan määrä lopulta riippuu täysin siitä, kuinka paljon tietoa on saatavilla muista lähteistä. Tähän vaikuttaa myös yleisön kokemuspohja aiheeseen liittyen. Se, miten tiedon vastaanottaja juuri

¹ Pyykkönen. M & Valtonen. H (2022), s.39

² Fairclough. N (1995) s.12–13

³ Pynnönen. A (2013), s. 6

saamaansa tietoon sitten suhtautuu, riippuu suuresti siitä, miten hän tiedon ottaa vastaan. Lukijalla on kolme vaihtoehtoa: joko ottaa sen sellaisena vastaan, soveltaa omaa tietoaan ja mielipiteitään juuri oppimaansa uuteen tietoon löytäen jonkinlaisen kompromissin ajattelulleen tai yksinkertaisesti sivuuttaa saamansa uuden tiedon hyväksymättä niitä ollenkaan.⁴

Lähi-idän konfliktia tarkasteltaessa tästä näkökulmasta yleisö on ensisijaisesti riippuvainen juuri siitä, mitä lehdet tapahtumista kirjoittavat. Vaihtoehtoisia tiedonhakekeinoja ei kauheasti ole ja niidenkin voidaan ajatella rajoittuvan pääsääntöisesti radio- ja harvemmin televisiolähettyksiin. Etenkin puhuttaessa 1960-luvun sanomalehtiutisoinnista tiedon julkaiseminen oli paljon hitaampaa verrattuna nykypäivään. Nykyään, kun ensikäden tieto on saatavilla minuuteissa, kiitos internetin, ennen päättyneen päivän tapahtumista lukija sai lukea vasta seuraavan päivän lehdestä.⁵ Tässä tietenkin poikkeuksena ovat iltapäivälehdet, joissa päivän tapahtumat painettiin myöhään illalla lehteen, jotta tieto olisi lukijoilla luettavissa aikaisin seuraavana aamuna.⁶

Lehdistön kirjoittelusta on melko yksinkertaista havaita eri kielenkäytön piirteitä. Koska sanoille annetaan merkityksiä ja niistä luodaan kokonaisuuksia, kielellä on valtaa. Tämä puolestaan luo tilanteen mediassa, jossa se tiedon lähteenä pystyy vaikuttamaan ihmisten näkemyksiin eri asioista.⁷ Tätä pyrin hahmottamaan myös tutkimuksessani. Artikkeleissa esiintyvillä kuvilla, viittauksilla ja nostoilla pyritään luomaan tiettyä mielikuvaa lukijalle konfliktista. Tämän takia en tarkastele tutkimuksessani ainoastaan tekstiä, vaan pyrin myös nostamaan esille esimerkiksi lehtikuvien käytön diskursiivisena keinona.

Metodikirjallisuutta on hyvä käyttää apuna tutkimusta kirjoittaessa. Esimerkiksi Erkki Railion ja Paavo Oinosen teos *Media Historiassa* (2012) antaa hyvän pohjan sanoma- ja aikakauslehdistön tutkimiselle. Myös Norman Faircloughin suomennettu teos, *Miten media puhuu* (1997), keskittyy osaavasti kuvaamaan mediassa esiintyviä diskursseja.

1.4 Tutkimuskirjallisuus ja aikaisempi tutkimus

Tutkimuskirjallisuutta etsiessäni törmäsin erääseen ongelmaan. Vaikka aikaisempaa tutkimusta Lähi-Idän konflikteista on tehty paljon, etenkin paikallisten tutkijoiden toimesta, ongelmana on usein näissä tutkimuksissa niiden puolueellisuus. Monessa löytämässäni tutkimuksessa paistoi

⁴ Mäkilä, K (2007), s. 18

⁵ Haettu 3.3.2023 osoitteesta: <https://www.bbvaopenmind.com/en/articles/internet-changed-everyday-life/>

⁶ Kivioja, P (2008), s. 118

⁷ Katso esimerkiksi Fairclough, N (1997), s.75. Fairclough käyttää esimerkkinä Potilaan ja lääkärin suhdetta puhuessaan diskurssiteoriasta, missä lääkäriellä on kielenkäytön suhteen valta diagnoosiin liittyvissä asioissa suhteessa potilaaseen.

selvästi läpi tutkijan oma poliittinen agenda, joissa jopa vääristeltiin narratiivia oman poliittisen edun mukaiseksi. Syyn tähän voisin väittää olevan Lähi-idän poliittinen sensitiivisyys teemana, jossa monella on selkeä mielipide aiheeseen liittyen, kuten jo aikaisemmassa alaluvussa pohdin.

Suomen kielistä tutkimuskirjallisuutta aiheesta ei oikein ole. Alueen nykyiseen tilanteeseen liittyen on tehty monia tutkimuksia, mutta niissä käsitellään melko vähän itse vuosien 1967 ja 1973 sotia. Tämän lisäksi tutkimuksissa on enemmän moderni yhteiskuntapoliittinen aspekti kuin historiapainotteinen lähtökohta.

Seuraavat teokset kuvaavat hyvin, minkälaista tutkimuskirjallisuutta tutkimuksessani käytän. Esimerkiksi Hebrew universityn kansainvälisten suhteiden professori Guy Laron on kirjoittanut kuudenpäivän sodasta kattavan teoksen *The Six Day War : The Breaking of the Middle East* (2017) keskittyen etenkin sodan taustoihin. Myös Israelin amerikkalaisen Michael B. Orenin teosta *Six Days of War: June 1967 and the Making of the Modern Middle East* (2002) käytän tutkimuksessa apuna, mikä on loistava yleiskatsaus konfliktiin.

Yom Kippurin sotaan liittyen löytyy myös paljon tutkimusta. Esimerkiksi kansainvälisten suhteiden professori Asaf Siniverin teosta *The Yom Kippur War : Politics, Diplomacy, Legacy* (2013) sekä journalisti Thomas W. Lippmanin teosta *Hero of the Crossing : How Anwar Sadat and the 1973 War Changed the World* (2016) ovat hyviä esimerkkejä sotaan liittyvistä teoksista. Siniverin teos on yleisteos sotaan ja sen kulkuun liittyen, kun taas Lippmanin teos keskittyy puolestaan sodan seurauksiin sekä paikallisella että globaalilla tasolla.

Näiden lisäksi minulla on käytössä lukuisia eri artikkeleita liittyen itse sotiin ja niiden eri teemoihin. Monet eri yliopistot ja tieteelliset julkaisut ovat kirjoittaneet lukuisia artikkeleita, joita pystyn hyvin laajasti käyttämään apunani tutkimusta tehdessä. Kuitenkin näistä pitää pystyä luomaan ehjä kokonaisuus, jotta ne tukevat tutkimusta. Artikkelit ovat lyhyitä verrattuna laajempiin kirjoihin ja tämän takia tuovat tiiviimmin eri kirjottajien näkökulmat esille.

Näiden tutkimusten lisäksi käytän apunani myös kirjallisuutta liittyen Suomen lehdistöön. Esimerkiksi teos: Tommila, P., & Salokangas, R. (1998). *Sanomia kaikille: Suomen lehdistön historia* antaa hyvän kuvan Suomen lehdistöstä ja sen toiminnasta Kylmän sodan aikana. Tämän lisäksi Suomen lehdistön historiasta kirjoittaa iso joukko suomalaisia tieteentekijöitä 1980-luvulla kootussa Suomen lehdistön historia kirjasarjassa. Etenkin sarjan kolmas osa keskittyy kylmän sodan aikaiseen Suomeen.

1.5 Käsitteet

Tutkimuksessani käyttämäni käsitteet voivat omata jonkinasteisen poliittisen latauksen. Samalla tavalla, kuin Suomen sisällissodasta on käytetty lukuisia eri nimityksiä aikakaudesta ja poliittisesta vakaumuksesta liittyen, myös Lähi-idän arabimaiden ja Israelin välisistä konflikteista käytetään lukuisia eri nimityksiä riippuen siitä, mikä on henkilön poliittinen kanta sotaan liittyen. Tämän takia sodista esiintyy erilaisia nimityksiä eri henkilöiden puheissa ja tutkimuksissa.

Internettietosanakirja Britannica antaa esimerkiksi vuoden 1973 sodalle viisi eri nimeä. Näistä yleisin, etenkin länsimaisessa, kirjallisuudessa on jom kippurin sota, jolla viitataan juutalaisuuden juhlapyhään jom kippuriin, jonka aikana sota alkoi. Arabit puolestaan tuntevat sodan nimellä ”lokakuun sota” tai ”ramadanin sota” konfliktin ajankohdan takia. Muita neutraalimpia nimityksiä sodalle ovat lokakuun vuoden 1973 arabimaiden ja Israelin sota (Arab-Israeli war of October 1973) sekä neljäs arabimaiden ja Israelin sota (Fourth Arab-Israeli War).⁸

Koska länsimainen kirjallisuus käyttää Jom Kippur-käsitettä sotaan liittyen, voisin myös itse kyseistä käsitettä käyttää. Esimerkiksi suurin osa konfliktin eri kielisistä Wikipedia-artikkeleista käyttää otsikossaan sodasta nimitystä, jolla viitataan edellä mainittuun juutalaisten pyhäpäivään.⁹ Kuitenkin koska arabimailla on oma nimitys kyseisestä konfliktista, tasapuolisuuden nimissä pyrin välttämään kyseisen nimen käyttämistä. Tämän takia viittaan tutkimuksessa sotaan yksinkertaisesti nimellä ”vuoden 1973 sota”.

Kuuden päivän sota on eri asia. Koska kirjallisuuteen ja yleiskieleen kyseinen nimitys on juurtunut, en näe ongelmaksi käyttää konfliktista kyseistä nimeä. Kuuden päivän sota-nimityksellä ei ole myöskään samanlaista taustaa, kuin vuoden 1973 sodalla.

Tutkimuksessa esiintyvät valtioiden nimet voivat myös tuottaa haasteita. Etenkin se, millä nimellä Egyptiä kuuluisi kutsua tutkimuksessa ei ole itsestään selvyys. 1950–1960 lukujen vaihteessa toiminut Egyptin ja Syyrian yhteinen valtioliitto käytti nimeä Yhdistynyt arabitasavalta. Vaikka liitto hajosi vuonna 1961, jatkoi Egypti nimen käyttöä aina Nasserin kuolemaan, vuonna 1971, saakka.¹⁰ Tämä aiheuttaa sen, että tutkimuskirjallisuudessa ja lehdistössä Egyptiin viitataan nimellä Yhdistynyt arabitasavalta, kun puhutaan maasta kuuden päivän sodan aikana. Kuitenkin Egypti-nimen käyttö on myös yleistä, minkä takia ei ole väärin

⁸ Haettu 12.1.2023 osoitteesta: <https://www.britannica.com/event/Yom-Kippur-War>

⁹ Katso esimerkiksi eri kielten Wikipedia-artikkeleiden otsikoiden nimiä sodasta.

¹⁰ Podeh. E (2011) s. 86-87.

käyttää maasta sen nykyistä nimitystä. Koska tutkimukseni aikarajaus sisällyttää myös vuoden 1973 sodan, selkeyden vuoksi käytän Egyptin valtiosta nimeä Egypti.

Tutkimukseni etenee teemoittain. Kukin luku tarkastelee yhtä johdannossa esitetystä pääteemasta. Luvuissa pyrin yhdistämään näitä teemoja laajempaan kokonaisuuteen konflikteista. Lähi-itä kappale tulee olemaan poikkeus. Sotatapahtumien ja niistä kirjoittavien lehtiartikkeleiden lisäksi luku pyrkii myös taustoittamaan konflikteja. Päätäntö kokoaa tutkimuksen pääpiirteet ja havainnot yhteen ja esittää työn lopputulokset.

2. Lehdistö

2.1 Suomalaisen lehdistön historiaa

Suomalaisen lehdistön historia ulottuu aina vuoteen 1771, jolloin Turun yliopistollisissa piireissä alettiin julkaista *Tidningar Utgifne Af et Sällskap i Åbo*, paremmin tunnettuna *Åbo Tidningar*, nimistä ruotsinkielistä sanomalehteä. Eurooppalaisesta näkökulmasta katsottuna suomalainen lehdistö on verrattain nuori, sillä Keski- ja Länsi- Euroopassa lehdistön historia ulottuu aina 1600-luvun ensimmäisille vuosikymmenille. Ruotsissa, johon suurin osa nykyisen Suomen alueesta kuului, alettiin painamaan ensimmäistä sanomalehteä vuonna 1645.¹¹ Ensimmäinen suomenkielinen lehti *Tietosanomat* julkaistiin vuonna 1776 aiemmin julkaistun ruotsinkielisen lehden innoittamana. Lehteä ehdittiin julkaisemaan vain vuosi, sillä tilaajamäärien vähyyks piti lehden julkaisemista kannattamattomana. Tämän takia ruotsinkielinen *Åbo Tidningar* säilyi ainoana Suomessa painettuna lehtenä vuoteen 1819 asti.¹²

Tästä syntyi suomalainen lehdistö. 1800-luvun aikana perustettiin tyyliltään erilaisia lehtiä, joista heijastui lehtien poliittinen maailmankuva. Sekä vasemmisto että oikeistolehdet saavuttivat lukijoita ympäri maan. Lukutaidon lisääntyessä, myös lehtien tilaajamäärät nousivat tasaisesti. Tommila kirjoittaa, että toisen maailmansodan jälkeen sanomalehtien peittoprosentti yli 24 vuotta täyttäneiden kotitalouksissa lähenteli lähes sataa prosenttia.¹³

Kylmän sodan aikana suomalaisen lehdistön luonne muuttui. Markkinoille alkoi ilmestymään yhä enemmän poliittisesti sitoutumattomia lehtiä. Poliittisesti sitoutumattomien lehtien määrä nousi 1960- ja 1970-lukujen taitteessa suuremmaksi, kuin poliittisesti sitoutuneiden. Perinteisemmät eri puolueiden äänenkantajat menettivät siis jalansijaa lehdistön ja median murroksessa kylmän sodan ajan Suomessa, vaikka raja näiden kahden erilaisen sitoutuneisuuden välillä on ollut kapea.¹⁴

Iltapäivälehdet alkoivat nostamaan 1970-1980-luvuilla päätään. Pasi Kivioja kirjoittaa kirjassaan *Iltapäivälehdet mediakentän ja yhteiskunnan muutoksessa* (2008), että Ilta-Sanomat oli melko päivälehtimäisen konservatiivinen julkaisuissaan verrattuna myöhempään 1980-lukuun, kun markkinoille julkaistu Iltalehti kiristi kilpailua iltapäivälehtien lukijakunnassa.¹⁵

¹¹ Tommila, P (1998) s. 12-14

¹² Tommila, P (1998) s. 16-24

¹³ Tommila, P (1998) s.27

¹⁴ Salminen. E (1988) s. 147

¹⁵ Kivioja, P (2008), s.197

Tämän takia tutkimukseni ajankohta ei tuo vielä suurta eroa julkaisujen ulkoasussa Ilta-Sanomien ja Helsingin sanomien välillä.

2.2 Tutkimuksessa käytetyt lehdet

Tutkimuksessani analysoin kolmen eri lehden aikalaisaineistoa vuosien 1967 ja 1973. Näitä ovat Helsingin sanomat, Ilta-Sanomat sekä Suomen kuvalehti. Lehdet edustavat kattavasti Suomen kylmän sodan aikaisen lehdistön eri osa-alueita.

Lehtien valinnan tarkoituksena on tarkastella konflikteja puolueettomista lähtökohdista. Tämän takia jätin eri puolueiden äänenkannattajat tai tunnetusti poliittiset lehdet pois. Tietenkin kirjottajilla ja lehdillä on omat poliittiset mielipiteensä, mutta ne eivät tuo niitä julkisesti ilmi. Seuraavaksi avaan jokaisen käsiteltävän lehden tilannetta 1960- ja 1970- lukujen taitteessa.

2.2.1 Helsingin Sanomat

Helsingin sanomat on ollut pitkään Suomen myydyin päivälehti. Lehden päätoimittajana Lähi-idän konfliktien aikana toimi Teo Mertanen. Mertanen muistetaan toimittajana, joka teki työtä näkymättömänä ja vältti erilaisia valtakunnallisen tason väittelyitä. Kivinen Olli mainitseekin artikkelissaan liittyen edelliseen päätoimittajaan, että *Helsingin Sanomat* maan vapaamielisenä ja sitoutumattomana valtalehtenä toimi Mertasen johdolla perinteittensä mukaisena tasapainoisen jatkuvuuden pilarina.¹⁶

Helsingin sanomat kutsui siis itseään puolueettomaksi ja poliittisesti sitoutumattomaksi lehdeksi. Tämä asetelma ei välttämättä ollut helpoin, sillä elettiinhan Suomessa kylmän sodan aikaa ja Neuvostoliitto pyrki vaikuttamaan Suomeen monella eri tasolla. Tämän takia, etenkin kun tarkastelemieni sodat liittyvät vahvasti maailman supervaltojen intresseihin, on vaikea uskoa, että on olemassa täysin puolueetonta tulkintaa konfliktista, jossa on sekä poliittinen että hengellinen lataus.

2.2.2 Ilta-Sanomat

Sanoma pron omistama *Ilta-Sanomat* edustaa iltapäivälehteä. *Helsingin sanomien* sisarlehtenä, *Ilta-Sanomien* voidaan sanoa olevan myös sitoutumaton, mutta kuuliainen omalle kustannusyhtiölleen ja sitä kautta myös *Helsingin sanomille*. Lehden vastaavana päätoimittajana toimi Olavi Aarrejärvi.

¹⁶ Kivinen, O (1992) Haettu 20.4.2022 osoitteesta: <https://www.hs.fi/i ihmiset/art-2000003152166.html>

Olavi Aarrejärven toimiessa *Ilta-Sanomien* vastaavana päätoimittajana hän pyrki vaikuttamaan Mertasen tavoin pääasiassa taustalla. Poliittista taustaa ei Aarrejärvellä ollut, vaikka hän oli kiinnostunut sekä sisä- että ulkopoliittisista asioista ja loikin lehteen muun muassa poliittisen toimituksen.¹⁷ Henkilökohtaiset mielipiteet eivät siis ilmeisesti vaikuttaneet lehden toimintaan, mikä puolestaan teki *Ilta-Sanomista* ainakin julkisesti sitoutumattoman.

2.2.3 Suomen Kuvalehti

Suomen kuvalehti on Alma-median julkaisema aikakauslehti, jossa käsitellään ajankohtaisia asioita. Lehtä on julkaistu jo vuodesta 1916 ja sillä on pitkät perinteet maamme median piireissä. Tutkielman aiheen aikana päätoimittajana toimi Leo Tujunen.¹⁸

Toisin kuin Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien päätoimittajilla, Tujusella oli vahva sekä aktiivinen poliittinen tausta Kokoomuksen nuorten liiton puheenjohtajana ennen työtään media-alalla. Hän oli myös aiemmin toiminut oikeistolehtien sanomapalvelun päätoimittajana, mikä myös puoltaa hänen poliittista aktiivisuuttaan.¹⁹ Tujusen poliittinen kanta ei ole mikään yllätys Suomen kuvalehden edellisiä päätoimittajia tarkasteltaessa, sillä päätoimittajina lehdessä ennen Tujusta ovat toimineet esimerkiksi vanhojen porvaripuolueiden pää-äänenkantajien toimittajia, sekä esimerkiksi Akateemisen karjalaseuran tukijoita.²⁰ Lehdellä on siis selvä porvarillinen tausta, vaikka se ei ilmoita olevan minkään puolueen äänenkantaja.

Suomen kuvalehti eroaa edellä mainituista lehdistä äärimmäisen paljon. Koska lehti on aikakauslehti, sitä julkaistaan vain kerran viikossa. Tämän takia lehden artikkelit ovat uutisartikkeleiden sijaan reportaaseja, joissa kootaan ja analysoidaan sotatapahtumia laajemmin, eikä vain tyydytä raportoimaan siitä, mitä rintamalla siinä hetkessä tapahtuu, kuten tulemme tutkimuksessa huomaamaan.

¹⁷ HS (26.2.2006) Haettu 20.4 osoitteesta: <https://www.hs.fi/muistot/art-2000002623353.html>

¹⁸ Karlsson. R (1996), s.384

¹⁹ https://fi.wikipedia.org/wiki/Leo_Tujunen#cite_note-2

²⁰ HS (6.1.1998) Haettu 20.4.2022 osoitteesta: <https://www.hs.fi/muistot/art-2000002623736.html>,

3. Lähi-Itä

3.1 Konfliktin juuret

Tässä alaluvussa käyn läpi Lähi-idän konfliktien juurta. Syyt, jotka johtivat vuosien 1967 ja 1973 konflikteihin, löytyvät hyvin pitkän ajan takaa. Alueen kulttuurilliset ja uskonnolliset jännitteet ovat olleet läsnä läpi tunnetun historian.

Timo Vuorela kirjoitti Helsingin Sanomien kolumnissa 7.10.1973 vuoden 1973 sodan alkamisesta ”Kuka tällä kertaa aloitti? Kysymys on asiaankuulumaton. Sota on kestänyt 25 vuotta, oikeammin puoli vuosisataa. Rauhaa ei ole ollut. Aselepoja pitkä sarja”.²¹ Kommentilla Vuorela viittasi vuoden 1973 sodan pitkään taustaan. Lähi-itä, etenkin arabien sekä Israelin toimesta, oli ollut tulossa useamman kerran alueen historian aikana. Vuoden 1973 sodan voidaan ajatella olleen suoraa seurausta tästä vuosikymmeniä jatkuneesta välienselvittelystä, jonka juuret ovat vieläkin syvemmällä.²²

Juutalaisuus on vanhin kolmesta abrahamilaisesta uskonnosta, josta kaksi muuta, kristinusko ja islam, tavalla tai toisella polveutuu. Tähän monoteistiseen uskontoon liittyy vahva synnynnäinen identiteetti, jonka takia uskonto voidaan nähdä myös kansallisuutena. Tähän kansallisuutteen puolestaan liittyy vahva side Jumalan juutalaisille lupaamalle maalle, joka sijaitsee maantieteellisen Palestiinan alueella.²³ Tämän takia juutalaisuuden side alueeseen on sekoitus sen historiaa sekä uskontoa.

Kansallisvaltioiden synty Euroopassa sai myös juutalaiset oppineet toivomaan paluusta vanhaan luvattuun maahan, josta juutalaiset olivat historiansa aikana joutuneet poistumaan. Tämän aatteen, eli sionismin, merkittävin henkilö oli itävaltaunkarilainen juutalainen Theodor Herzl, joka väitti ainoana keinona juutalaisten vainojen päättymiselle olevan oma kansallisvaltio kyseiselle kansanosalle. Sionismin kipinä alkoi pikkuhiljaa vaikuttamaan yhä enemmän eurooppalaisessa politiikanteossa ja juutalaisten asema sekä identiteetti nostettiin esille monessa tilanteessa. Näistä tunnetuin oli Iso-Britannian hallituksen vuonna 1917 antama Balfourin julistus, jossa maa ilmaisi tukensa juutalaisten kansallisen kodin perustamiselle maantieteelliseen Palestiinaan.²⁴

Toisessa maailmansodassa, Hitlerin johtaman Saksan toimesta, tapettiin yli kuusi miljoonaa juutalaista. Jo kasvanut sionismi sai tuulta purjeeseensa tämän maailmaa järkyttäneen

²¹ HS 07.10.1973, nro.270, s.32

²² Haettu 4.3.1967 osoitteesta: <https://www.aljazeera.com/news/2003/12/9/the-arab-israeli-wars>

²³ BBC, Haettu 20.3.2022 osoitteesta: <https://www.bbc.co.uk/bitesize/guides/zf3yb82/revision/6>

²⁴Schindler. c (2013) s.10-13.

tapahduman jälkeen. Sionismi ja juutalaisten oikeus perustaa oma valtionsa Palestiinaan nähtiin parhaana ratkaisuna juutalaisten ongelmille Euroopassa.²⁵ Tämän takia 1800-luvun lopulla alkanut juutalaisten muuttoliike Palestiinaan kiihtyi, mikä lisäsi alueen epävakautta.²⁶

3.2 Israelin itsenäisyys ja vuoden 1953 kriisi

YK julkaisi loppuvuodesta 1947 päätöslauselman, jossa Palestiinan alue jaettiin juutalaisten ja arabien kesken. Alueen juutalaiset hyväksyivät jaon oman valtion perustamisen toivossa, mutta arabit eivät voineet jakoon suostua, sillä haja-asutusalueet, pääasiassa Negevin autiomaalla kuuluisivat juutalaisille, vaikka suurin osa alueen kylistä oli arabikyliä. Tilanne johti yhteenottoihin alueen väestönosien kesken, mikä paisui laajamittaiseksi sodaksi Israelin valtion julistettua itsenäisyytensä 14.5.1948.²⁷

Sodan alussa vasta perustettu juutalaisvaltio onnistui torjumaan ympäröivien arabimaiden hyökkäykset ja iskemään takaisin. Taisteluja käytiin aina seuraavan vuoden puolelle asti eri vaiheissa väliaikaisten tulitaukojen saattamana. Israel oli onnistunut lyömään arabiarmeijat kaikilla rintamilla, minkä takia aseleposopimuksia allekirjoitettiin ympäri kevättä 1949. Sota päättyi virallisesti saman vuoden heinäkuussa Syyrian allekirjoitettua aseleposopimuksen.²⁸

Sota oli Israelille menestys. Maalla oli nyt hallussaan maantieteellisestä Palestiinasta kolme neljäs osaa, mukaan lukien läntinen Jerusalem, josta nopeasti tehtiin Israelin pääkaupunki. Sodan seurauksena Länsiranta oli jäänyt Jordanian kuningaskunnan haltuun, kun taas Gazan aluetta hallitsi Egypti. Sota aiheutti myös suuren pakolaisvirran alueella, mikä puolestaan aiheutti niin ulkopoliittisia, kuin sisäpoliittisia ongelmia alueen valtioiden kesken.²⁹

Valtioiden väliset suhteet sodan jälkeen olivat vaikeat. Uuden sodan uhka leijui koko ajan ilmassa ja rajakahakoita käytiin. Epävarmoista ajoista huolimatta Israel oli saanut valtionsa pyörimään ja ensimmäiset vaalitkin järjestettiin vuonna 1949³⁰. Arabimailla oli omia

²⁵ Schindler, C (2013), s.3

²⁶ Haettu 15.3.2023 osoitteesta: <https://themarginaliareview.com/a-history-of-violence-by-arie-dubnov/>

²⁷ Cashman, G (2007) s.165

²⁸ Jewish Virtual Library Haettu: 2.4.2022 osoitteesta: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/background-and-overview-israel-war-of-independence>

²⁹ Jewish Virtual Library Haettu: 2.4.2022 osoitteesta: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/israel-studies-anthology-war-of-1948>

³⁰The Israel Democracy Institute Haettu 25.4.2022 Osoitteesta: <https://en.idi.org.il/israeli-elections-and-parties/elections/1949/>

sisäpoliittisia selkkauksia. Esimerkiksi Egyptistä muodostettiin puolestaan tasavalta 1953 ja Syyria koki useita sotilasvallankaappauksia vuosikymmenten vaihteessa.

Seuraava suurempaa konfliktia saatiin odottaa vuosikymmen. Egyptissä valtaan nousut poliitikko Gamal Abdel Nasser aloitti vauhdikkaan irtautumisen lännestä esimerkiksi kansallistamalla Välimeren ja Intian valtameren yhdistävän Suezin kanavan. Tämä oli suuri takaisku etenkin Ranskalle ja Isolle-Britannialle, joiden Kauko-idän kauppaa riippui kyseisestä kanavasta. Samoihin aikoihin Nasser oli pyrkinyt asettamaan Israelin kauppasaartoon sulkemalla esimerkiksi Eilatin sataman. Tästä syystä 29.1.0.1956 sai Israel yhdessä Iso-Britannian ja Ranskan kanssa syyn hyökätä Egyptiin onnistuen tavoitteessaan miehittää kanava. Sotaan reagoitiin hyvinkin negatiivisesti ulkomailla ja etenkin Yhdysvaltojen hallinto vaikutti voimakkaasti siihen, että aselepo onnistuttiin solmimaan jo 7.11.1956. Vaikka Israel olikin saavuttanut tavoitteensa kauppasaarron lopettamisessa, oli sota merkittävä käännekohta Lähi-idän politiikassa. Nasser onnistui vakiinnuttamaan asemaansa koko arabimaailman merkittävimpänä johtajana. Konflikti symboloi myös eurooppalaisten suurvaltojen merkityksen loppua Lähi-idässä samalla, kun alue alkoi siirtymään kohti kylmän sodan aikaisen maailman asetelmia.³¹

3.3 Kohti sotaa

Israelilla oli ollut rajakahakoita Syyrian ja Jordanian kanssa edellisinä kuukausina. Tunnetuin näistä oli 7. huhtikuuta käyty ilmataistelu maiden ilmavoimien välillä, jossa Syyria menetti 6 hävittäjää Israelin menettäessä yhden. Tästä myös Helsingin sanomat mainitsi artikkelissaan liittyen sodan syihin. Kyseinen artikkeli nosti esiin monia syitä, jotka johtivat silloin käynnissä olleeseen kriisiin. Artikkelissa mainitaan maiden ajautuneen välirikoon enemmänkin monen mutkan kautta.³²

Mutkia oli monia. Tilanne kriisiytyi, kun Neuvostoliiton tiedustelu oli ilmoittanut toukokuun 13. päivänä, että Israel kokoaisi joukkoja Syyrian vastaiselle rajalle.³³ Tämä puolestaan johti siihen, että Egypti karkotti YK:n rauhanturvajoukot Siinailta. Helsingin Sanomat uutisoi tästä tempauksesta, että arabimaat valmistautuvat pyhään sotaansa karkottaakseen juutalaiset

³¹Imperial war Museum haettu 25.4.2022 osoitteesta: <https://www.iwm.org.uk/history/why-was-the-suez-crisis-so-important>

³² HS 02.06.1967, nro.127, s. 8 & 18

³³ Mutawi. S (2002), s. 93

Israelista. Artikkelissa kerrottiin myös, että mahdollinen yhteenotto tulisi olemaan vuoden 1956 Suezin kriisiä vakavampi.³⁴

Uhkailu myös näkyi arabien narratiivissa. Puheissaan arabimaat uhkailivat Israelin tuhoamisella, Palestiinan kysymys saataisiin viimein ratkaistua. Nasser itse oli ilmoittanut arabien kauppaliitonille, että taistelun päätavoitteena oli Israelin tuhoaminen.³⁵ Tähän kyseiseen Nasserin uhkailuun todennäköisesti Suomen kuvalehti viittasi artikkelissaan, kun se käsittelee Arabimaiden toimintaa kriisin alla.³⁶

YK:n rauhanturvaajien poistamisen jälkeen Egypti sulki Tiranin salmen Israelin laivaliikenteeltä, mitä *Helsingin Sanomat* uutisoi asiaksi, joka toisi maat sodan partaalle.³⁷ Tämä tietysti provosoi Israelia, joka oli ilmoittanut, että laivaliikenteen estäminen Eilatissa olisi hyökkäysteko Israelia vastaan.³⁸ Nasser kyllä tiesi tämän antavan Israelille syyn aloittaa sotatoimet ja monet maan viranomaiset tiesivät tämän olevan nyt välttämätöntä.³⁹

Myös suomalaisessa lehdistössä sodan alkamista pidettiin melkein varmana. Suurempi kysymys kriisiin liittyen näytti olevan se, mitä mahdollisuuksia osapuolilla olisi sodan välttämiseksi. *Suomen kuvalehti* esimerkiksi nosti esiin artikkelissaan 27.5.1967, että ainoa tapa estää kriisin kehittyminen on, että jompikumpi osapuoli nielee arvovaltatappion, sillä osapuolilla ei ole ulospääsyä kriisistä ilman kasvojen menetystä. Israel ilmoitti olevansa kykenevä iskemään missä tahansa arabisissien iskujen lisääntymisen takia, mikä artikkelin mukaan oli voimistanut arabimaiden välistä yhteyttä. Kumpikaan osapuoli ei myöskään ollut valmis muuttamaan kantaansa Tiranin salmen kysymykseen liittyen.⁴⁰

Arabien uhkailu Israelia kohtaan sai uutisoinnissa melkein kaiken huomion ennen kuuden päivän sota. Mielenkiintoista oli se, ettei Israelista kirjoiteta lehdistössä ollenkaan yhtä negatiiviseen ja sotahulluun sävyyn kuin Nasserin Egyptistä. Sodan kerrotaan koko ajan olevan vain jonkin vahingonlaukauksen päässä. Sitä se myös oli. Sekä Israel, että Egypti peruuttivat ainakin kerran hyökkäyskäskyn.⁴¹

³⁴ HS 20.05.1967, nro.114, s.7 &15

³⁵ Haettu 30.11.2022 osoitteesta: https://fathomjournal.org/1967-nassers-antisemitic-war-against-israel/#_edn16

³⁶ Suomen Kuvalehti 03.06.1967, nro 22, s. 7

³⁷ HS 24.05.1967, nro.118, s.9

³⁸ HS 02.06.1967, nro.127, s. 8 & 18

³⁹ Tessler. M (1994), s.392

⁴⁰ Suomen Kuvalehti 03.06.1967, nro 22, s. 7

⁴¹ Oren. M (2002), s.120 ja Shalom. Z & Troen. S (1999), s. 203

3.4 Kuuden päivän sota

5.6.1967 kauan odotettu sota alkoi. Kriisi muuttui sodaksi Israelin hyökättyä egyptiläiskohteita vastaan sekä ilma- että maavoimin. Vaikka sotaa oli pedattu jo kuukausi kummallakin puolella, tuli Israelin hyökkäys arabiliittomalle yllätyksenä. Orenin mukaan Israelin hyökätessä melkein kaikki Egyptin koneet olivat maassa lentäjien nauttiessa vielä aamupalasta⁴². Operaatio oli ollut Israelin joukoilla jo pitkää tiedossa. Maan entinen sisäministeri ja kenraali sekä Kuuden päivän sodan veteraani Avigdor Kahalani kertoo muistelmassaan *A Warrior's Way* (1989) hänen panssariyksikkönsä odottaneen sodan alkua jo useamman päivän ennen hyökkäyskäsken antamista. Hyökkäyskäsken tullessa Kahalani kertoo panssarijoukoilla olleen selvä operaation kuva Siinailla.⁴³

Kuitenkin Suomen lehdistössä sodan ensimmäistä päivää kuvaavissa artikkeleissa oli epäselvää, kumpi hyökkäsi ensin. *Helsingin Sanomat* kirjoitti 6.6.1967 artikkelissaan molempien osapuolten syyttelevän toisiaan. Israel ilmoitti estäneensä Egyptin yrityksen käydä juutalaisvaltion kimppuun, kun taas Egypti antoi ymmärtää Israelin hyökänneen ensin.⁴⁴ Epäselvyys loisti myös *Ilta-Sanomien* uutisoinnissa. Vielä sodan ensimmäisen päivänä julkaistut artikkelit näyttävät nojautuneen melkein ainoastaan maiden virallisiin tiedonantoihin, jotka olivat selvästi osa maiden propagandaa. Israelin puolustusvoimat, lehden mukaan, oli ilmoittanut Egyptin joukkojen siirtyneen Israelin alueelle ja käyvän rajuja taisteluja Israelin joukkoja vastaan. Egypti puolestaan ilmoitti pudottaneensa 23 Israelin lentokonetta ensimmäisten tuntien aikana, vaikka Orenin mukaan Israel menetti vain yhdeksän konetta samalla, kun Egyptin ilmavoimat tuhoutuivat lähes täysin.⁴⁵

Seuraavina päivinä sodan asetelmat alkoivat selkeytyä myös Suomessa lehdistölle. Päivittäin sekä *Ilta-Sanomat* että *Helsingin sanomat* keskittyivät sodan aikaisessa konfliktiin liittyvässä uutisoinnissaan taistelutapahtumien kuvailuun. Artikkelit kuvailevat Israelin nopeaa etenemistä kaikilla sodan rintamilla. Panssarikiilojen läpimurrot, ansaitut ilmavoitot arabimaiden ilmavoimista ovat niitä sotatapahtumia, joista esimerkiksi *Helsingin sanomat* mainitsi Israelin joukkojen edetessä. Kuvailu oli välillä erittäin tarkkaa. Sama artikkeli kuvaa, kuinka Israel oli onnistunut iskemään suuria aukkoja Egyptin puolustukseen ja etenemään pitkälle Siinailla.⁴⁶

⁴² Oren. M (2002), s.171.

⁴³ Kahalani, A (1989) s.81-84

⁴⁴ HS 06.06.1967, nro. 131, s. 7,

⁴⁵ Ilta-Sanomat 05.06.1967, nro 111, s. 1& 16 ja Oren. M (2002) s.176

⁴⁶ HS 08.06.1967, nro. 133, s. 19

Lehdistössä otettiin huomioon eri strategisia kohteita ja kuvaillaan sitä, miten ne ovat tärkeitä konfliktin eri osapuolille. Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* kertoo Siinain niemimaan eteläkärjessä sijainneen Sharm el-Sheikin valtaus olleen yksi Israelin hyökkäyksen päätavoitteista.⁴⁷

Israelin maavoimien aikaansaama tulos sodan ensimmäisinä päivinä oli todella tehokas. Vaikka Orenin mukaan Egypti pystyi sodan ensimmäisinä tunteina laittamaan melko kovaa vastarintaa vaikeassa maastossa eteneviä israelilaisia vastaan, ei sillä ollut merkitystä sodan lopputulomalle.⁴⁸ Esimerkiksi Siinain niemimaan suurin kaupunki El-Arish päätyi Israelin joukkojen haltuun jo sodan alkamisen jälkeisenä päivänä.⁴⁹ Koko Siinain niemimaan Israel onnistui miehittämään sodan neljänteen päivään tultaessa Egyptin joukkojen vetäytyessä Suezin kanavan taakse.

Suezin kanava ja sen merkittävyys strategisena kohteena nousee esiin lehtien lukuisissa eri artikkeleissa. Uutisointi kanavasta liittyivät joko sen merkittävyyteen maailmataloudelle tai kanavan alueella tapahtuviin sotatoimiin. Etenkin sodan jälkiselvittelyssä kanava nostettiin tikun nokkaan. Esimerkiksi *Helsingin sanomien* kirjeenvaihtaja Lauri Kären kertoo uuden teorian nostavan päätään, missä Suezin kanava olisi pääsyy sodalle sen strategisen merkittävyyden takia maailmapolitiikassa.⁵⁰ Toinen sodan jälkeen esiin noussut kysymys liittyy lehdistössä kanavan kohtaloon. Egypti käytti Suezin kanavaa aseenaan sodan aikana ja neuvottelukorttinaan sodan jälkeen ja vannoi kanavan pysyvän suljettuna, kunnes Israel poistuisi miehittämiltään alueilta.⁵¹ Kanavan sulkua aiheutti lehdistössä pientä huolta kaupan ja etenkin öljyn tuonnin monimutkistumisesta⁵², mutta myöhemmin *Helsingin sanomat* kirjoitti, ettei kanavan sulkemisella ollut merkittävää merkitystä maailmankaupalle.⁵³

Myös viittaukset vuoden 1956 Suezin kriisiin oli artikkeleissa esillä. Esimerkiksi eräässä *Helsingin sanomien* 7.6.1967 uutisartikkelissa Israelin etenemistä kuvattiin hyvin samanlaiseksi, kuin vuonna 1956 joukkojen käyttäessä samoja reittejä kuin edellisessä

⁴⁷ HS 08.06.1967, nro. 133, s. 19

⁴⁸ Oren, M (2002), s.178-182

⁴⁹ Oren, M (2002), s.201

⁵⁰ HS 15.06.1967, nro 140, s. 22

⁵¹ HS 15.06.1967, nro 140, s. 22

⁵² HS 07.06.1967, nro. 132, s. 24

⁵³ HS 15.06.1967, nro. 140, s. 24

konfliktissa.⁵⁴ Myös *Suomen kuvalehti* kertoo, että Akaban lahden sulkeminen oli toistoa vuodelta 1956 sodan syitä pohtiessaan.⁵⁵

Jordanian hallitsema Länsiranta joutui myös Israelin hyökkäyksen kohteeksi. Jordanian puolustusvoimat oli vain muutama päivä aikaisemmin alistettu Egyptin sotilasjohdon komentoon. Taistelut käynnistyivät Jordanian ja Israelin välillä jo sodan ensimmäisenä päivänä. Iltapäivällä Israel käynnisti operaation Jerusalemin kaupungin itäosan valtaamiseksi ja vanha kaupungin piirittämiseksi. Sodan toisena päivänä käytiin yksi kuuden päivän sodan kuuluisimmista taisteluista, kun Israelin laskuvarjojoukot kohtasivat Jerusalemin vanhan kaupungin pohjoispuolella ”Ammunition Hillillä” Jordanian joukkojen kiivasta vastarintaa. Kaupunki kuitenkin onnistuttiin saartamaan ja Israel käytännössä hallitsi koko Jordanjoen länsirantaa sodan kolmannen päivän päätteeksi.⁵⁶

Jerusalemin vanhan kaupungin valtaus oli symbolinen asia, joka sai paljon huomiota lehdistössä. Tämä juutalaisille, niin kuin myös muille abrahamilaisille uskonnoille, pyhä kaupunki on vuosituhansien ajan ollut eri uskontojen perinteiden tapahtumapaikka. Etenkin juutalaisille paluu pyhään kaupunkiin on ollut keskeinen osa heidän uskonnollista identiteettiänsä. Pelkästään sana sionismi juontaa juurensa tähän toivon kyseisestä paluusta ”siioniin”.⁵⁷ Ei ole ihme, että esimerkiksi Ilta-Sanomat uutisoi suurin otsikoin juutalaisten 2000 vuoden unelman toteutuneet, kun Israelin joukot onnistuivat vanhan kaupungin valtauksessa.⁵⁸ *Helsingin sanomat* puolestaan kirjoitti artikkelissaan Dayania lainaten, että juutalaiset ovat palanneet pyhään kaupunkiinsa eivätkä aio sieltä poistua.⁵⁹ Suomalainen lehdistö oli ollut tietoinen siitä, kuinka merkittävästä asiasta on kyse juutalaisuudessa, minkä takia tämä juutalainen symboliikka esiintyy lehtien artikkeleissa.

Syyria oli lehdistön uutisoinnissa keskeisesti esillä enne sotaa edeltävänä kriisin aikana pääaisassa vuoden 1967 alkupuolella Israelia vastaan käytyjen rajaselkkausten takia. Uutisointi on samankaltaista, kuin Egyptin kohdalla, että lehdistö pitää mahdollisena kriisin paisumista

⁵⁴HS 07.06.1967, nro. 132, s. 23

⁵⁵ Suomen Kuvalehti 10.06.1967, nro. 23, s. 21

⁵⁶ Gross, J (2017) Haettu 25.4.2022 osoitteesta: <https://www.timesofisrael.com/transcripts-pictures-show-the-horrors-and-joys-of-the-battle-for-jerusalem/>

⁵⁷ Reiter, Y. (2013), s.116

⁵⁸ Ilta-Sanomat 07.06.1967, nro. 113, s. 1

⁵⁹ HS 08.06.1967, nro 133, s. 7

sodaksi jommankumman osapuolen aloitteen takia. Esimerkiksi *Helsingin sanomat* uutisoi 2.6.1967 uusien joukkojen saapumisesta Israelin ja Syyrian vastaiselle rajalle.⁶⁰

Sodan alkaessa lehdistön uutisointi Syyrian rintaman osalta keskittyi vain uutisartikkeleihin ilmataisteluista, pommituksista sekä rajakahakoista. Esimerkiksi *Helsingin sanomat* raportoi sodan ensimmäisenä päivänä osapuolten hävittäjien iskeneen eri kohteita vastaan kummallakin puolella rajaa ja Syyrian onnistuneen iskemään Israelin kaupunkeja vastaan.⁶¹

Uutisoinnin luonne sodan alkupuolella johtui siitä, että Syyrian vastaisella rajalla ei suoritettu mittavia operaatioita sodan alkupuoliskolla. Ainoastaan harvoja pieniä sotilasoperaatioita suoritettiin rajan molemmin puolin. Syyrian virhe oli, että se vähätteli uutisia Egyptin lähes totaalista tappiosta. Israel kuitenkin aloitti laajemmat sotatoimet Syyriaa vastaan. 9.6.1967. Ankarien taisteluiden jälkeen Israel onnistui saavuttamaan läpimurron Golanin kukkuloilla. Hermonvuorelle, joka tulitaukosopimuksessa jaettiin kahtia Syyrian ja Israelin välille, nostettiin Israelin lippu voiton merkiksi.⁶²

Hyökkäys Syyrian joukkoja vastaan oli siis tehokas, mutta kyseenalainen. Maa oli liittynyt 9.6. mukaan Israelin ja Egyptin ja Jordanian kanssa solmittuun aselepoon. Kuitenkin Israel aloitti laajennetut sotatoimet maiden vastaisella rajalla. Jopa Israelin entinen pääministeri David Ben Gurion moitti maansa päättäjiä uuden rintaman avaamisesta aseleposopimuksen jälkeen kutsuen sitä suureksi virheeksi.⁶³ *Helsingin sanomat* uutisoivat kuukauden kymmenes päivä tästä sekavasta tilanteesta pohjoisella rintamalla. Syyria syytti Israelia aselevon jälkeisestä hyökkäyksestä samalla kun Israel väitti Syyrialaista ampuneen Israelin joukkoja tykistöllä vielä sen jälkeen, kun maa oli hyväksynyt aselepoehdotuksen.⁶⁴

Sota kesti tämän uuden rintaman avauksen takia neljän päivän sijasta kuusi päivää. YK:n esittämä aselepoehdotus 10.6.1967 ei ollut tuottanut tulosta siihen mennessä, kun kyseisen päivän Ilta-Sanomien vietiin painoon.⁶⁵ Kuitenkin seuraavan päivän *Helsingin sanomat* raportoi osapuolten hyväksyneen edellisen päivän ehdotuksen. Sota oli viimein päättynyt.⁶⁶

Samassa *Helsingin sanomien* artikkelissa puitiin sitä, miten Israel pystyi nujertamaan kolme arabivaltiota alle viikossa. Artikkelin nostaa syyksi yhden merkittävän asian. Israelin ilmavoimat

⁶⁰ HS 02.06.1967, nro. 127, s. 24

⁶¹ HS 06.06.1967, nro. 131, s. 17

⁶² Oren, M (2002), s. 278-304

⁶³ Troen, S. I., & Shalom, Z. (1999), s.215

⁶⁴ HS 10.06.1967, nro. 135, s. 5

⁶⁵ Ilta-Sanomien 10.06.1967, nro. 116, s. 1

⁶⁶ HS 11.06.1967, nro. 136, s. 7

kykenivät saamaan ilmaherruuden tuottamalla arabien ilmavoimille valtavia tappioita sodan ensimmäisen neljän tunnin aikana.⁶⁷ Nykytiedon valossa *Helsingin sanomat* oli jäljillä heti sodan jälkeen. Esimerkiksi suomalainen professori Hannu Juusola mainitsee Israelin menestyksen pääsyyksi sen, että melkein täydellisellä ilmaherruudellaan Israel kykeni tukemaan maavoimiaan tehokkaasti ilmasta käsin.⁶⁸

Sodan jälkipuinti oli haastava. Tämä näkyi myös lehdistössä. Arabimaat olivat kokeneet järkyttävän tappion juutalaisvaltiolle. Jopa Nasser oli lähellä eroamista sotilaallisen katastrofin edetessä, mutta pysyi vallassa kansansa turvin⁶⁹. Israel oli onnistunut saamaan haltuunsa Gazan kaistan, Siinain niemimaan, Jordanjoen länsirannan sekä Golanin kukkulat ja näin laajentanut alueitansa lähes kolminkertaiseksi.⁷⁰ Israel myös hallitsi Suezin kanavan itärantaa, eikä kanava ollut käytössä seuraavaan kahdeksaan vuoteen.⁷¹ Sota ei tasapainottanut alueen tilannetta millään tavalla. Arabimaiden kokema nöyryyttävä tappio petasi petin seuraavalle konfliktille.

3.5 Vuoden 1973 sota

Vuoden 1973 sota oli luonteeltaan hyvin erilainen verrattuna kuuden päivän sotaan. Kun kuuden päivän sotaa osattiin odottaa lähes kuukausi, vuoden 1973 sota tuli täysin yllätyksenä Egyptin ja Syyrian tehtyä yllätyshyökkäys Israelia vastaan juutalaisten pyhäpäivänä Jom kippurina, jota vietettiin kyseisenä vuonna 6.10.⁷²

Tämä hyökkäyksen ennalta-arvaamattomuus näkyi myös Suomen lehdistön uutisoinnissa. Esimerkiksi *Helsingin sanomat* ei vielä 6.10.1973 kirjottanut mitään siitä, että konflikti tai edes pienempi kriisi olisi syntymässä, vaikka sodan ensimmäisen päivän uutisoinnissa mainittiin, että konfliktia olisi odoteltu jo viikko. Verrattuna kuuden päivän sotaa edeltäneeseen kriisiin ja siitä uutisointiin, oli vuoden 1973 sotaa edeltävä uutisointi aika mitätöntä. 6.10.1973 uutisointi keskittyi pääasiassa kysymykseen Neuvostoliiton juutalaisten muutosta Israeliin, mikä tietty voidaan liittää Lähi-idän kriisipesäkkeen kuumenemiseen, kuten 7.10.1973 artikkelissa

⁶⁷HS 11.06.1967, nro. 136, s. 7

⁶⁸Juusola, H (2005), s.134

⁶⁹Oren, M (2002), s. 320

⁷⁰Oren, M (2002), s. 307

⁷¹Khalili, L (2014) Haettu 25.4.2022 osoitteesta: <https://thegamming.org/2014/08/31/how-the-closure-of-the-suez-canal-changed-the-world/>

⁷²Haettu 21.3.2023 osoitteesta: <https://www.history.com/topics/middle-east/yom-kippur-war>

mainittiin.⁷³ ⁷⁴ Kuitenkaan poliittisen tilanteen kuumenemisestä mahdolliseksi sodaksi en löytänyt mainintoja lehdistössä edelliseltä viikolta.

Uutisointi sodan ensimmäiseen päivään liittyen oli vielä epävarmaa. Sotatilanne perustui molempien osapuolten tiedonantoon. Israel väitti, että joukot pystyivät saamaan tilanteen hallintaan ja lyömään Egyptin ja Syyrian hyökkäykset takaisin, kun Egypti ja Syyria puolestaan kertoivat onnistuneensa etenemään rintamalla. Kuitenkin oli selvää, kyseisen päivän lehdessä, että yhteenoton laajuutta voidaan verrata kuuden päivän sotaan. Vaikka sotien väliin mahtui useita pienempiä maiden välisiä yhteenottoja ja rajakahakoita, Egyptin hyökkäys ei *Helsingin sanomien* mukaan enää tyytynyt pelkkiin edellisinä vuosina nähtyihin kommandoiskuihin, vaan mukana oli kokonaisia panssariosastoja.⁷⁵ *Ilta-Sanomien* osalta uutisointi konfliktiin liittyen alkoi vasta maanantaina 8.10.1973. Tämä todennäköisesti johtui siitä, ettei sunnuntaina kyseistä iltapäivälehteä julkaista eikä tieto Arabimaiden iskusta ilmeisesti ehtinyt kuudennen päivän painokseen.

Sodan seuraavana päivänä rintamien tilanne oli hieman selkeämpi. Esimerkiksi *Helsingin sanomat* alkoi tästä päivästä lähtien kokoamaan päivittäin lehden sivulle lyhyen osion, jossa käsiteltiin lyhyesti tärkeimpiä sotatapahtumia maalla, merellä sekä ilmassa.⁷⁶ Sama esiintyy jokaisessa sodan aikana julkaistussa *Helsingin sanomissa*. Lehden raportoinnista vuoden 1973 sodan taistelutapahtumiin liittyen saakin paljon yksityiskohtaisemman kuvan kuin kuuden päivän sotaan liittyen. *Helsingin sanomat* ei jätä pois kuuden päivän sodan artikkeleissa tutuksi tullutta pohdintaa sodan ympärillä pyörivästä poliittisesta maailmasta ja itse konfliktin syistä ja sen seurauksista. Esimerkiksi sama pohdinta öljyn maailmanmarkkinoiden suhteen esiintyy myös vuoden 1973 konfliktin uutisoinnissa samoin kuin 1967 konfliktin uutisoinnissa.⁷⁷

Egyptin ja Syyrian tekemä yllätyshyökkäys toi maille lyhyen etulyönnin sekä Suezilla että Golanilla. Arabimaiden alun menestys näkyy pohdintana sille, miten arabit pystyvät tässä sodassa sotimaan Israelia vastaan näinkin hyvin. Esimerkiksi *Helsingin sanomissa* 11.10.1973 esitettiin ihmetys siitä, ettei Israelin sotakoneisto vastaa mainettaan. Samassa lehdessä kirjoitettiin samaan asiaan liittyen, että Egypti oli kyennyt iskemään tehokkaasti Israelilaiskoneita vastaan uudella ”SA-6” ilmatorjuntaohjuksilla (NATO-nimitys 2K12Kub ilmatorjuntaohjusjärjestelmälle). Tästä, lehden mukaan, Yhdysvallat oli huolissaan, sillä

⁷³ HS 06.10.1973, nro.209, s.7

⁷⁴ HS 07.10.1973, nro. 210, s.32

⁷⁵ HS 07.10.1973, nro. 210, s.32

⁷⁶ Katso esim. HS 08.10.1973, nro.211, s. 17

⁷⁷ HS 12.10.1973, nro.275 , s. 25

kyseinen ohjusjärjestelmä on neuvostovalmisteinen Israelin käyttäessä Yhdysvalloilta hankittua hävittäjäkalustoa.⁷⁸ *Suomen kuvalehti* puolestaan teki sen huomion, että osapuolten voimasuhteet olivat melko tasapainoiset. Lehti myös mainitsi Israelin tehneen virheen, kun se luottaessaan voimasuhteiden pysyessä vakaana viimeisten vähän yli kuuden vuoden aikana.⁷⁹

Vaikka Egypti ja Syyria saavuttivatkin menestystä sodan ensimmäisinä päivinä, onnistui Israel vakauttamaan rintamalinjat, alun shokin jälkeen. Tämän lisäksi juutalaisvaltio pystyi esimerkiksi työntämään Syyrian joukot lähtöasemiinsa, Hermonvuorta lukuun ottamatta, kuun kymmenenteen päivään mennessä. Etenkin Golanilla sota oli kääntynyt Israelille edulliseksi. Maan joukot ylittivät Syyrian rajan lokakuun yhdestoista päivä tarkoituksena suunnata eteneminen kohti Damaskosta ja saada hyvä kortit sodan jälkeisiä neuvotteluja ajatellen.⁸⁰

Siinailla tilanne oli vakiintunut sodan ensimmäisen viikon jälkeen. Israel oli kuukauden seitsemäs päivä yrittänyt vastahyökkäystä tuloksetta. Sodan kuudentena päivänä Syyrian silloinen presidentti Hafez al-Assad pyysi Egyptiä käynnistämään uuden hyökkäyksen Israelia vastaan Golanin rintaman tilanteen helpottamiseksi. Hyökkäys aloitettiin 14.10, mutta päättyi Egyptin epäonnistumiseen kaikilla hyökkäyksen eri painopisteillä. Maa menettikin eri lähteiden mukaan jopa 280 panssarivaunua.⁸¹ Egypti ei siis hyökkäyksellään onnistunut saamaan käytännössä mitään tulosta. Tämän jälkeen aloite myös Siinailla kääntyi Israelille. 15.10 Israel aloitti oman offensiivinsa Suezin kanavan ylittämiseksi. Hyökkäys oli menestys ja joukot onnistuivat ylittämään Suezin kanavan ja luomaan sillanpään sen länsipuolelle. Israel pystyi etenemään kanavan toisella puolen onnistuen saartamaan Egyptin kolmannen armeijan kanavan länsipuolelle. Sillanpää pysyi Israelin hallussa sodan loppuun saakka.⁸²

Sodan käänne Israelin eduksi sai lehdistö uutisiinsa uutta näkökulmaa konfliktiin liittyen. Esimerkiksi Israelin aloittaman operaation voima Damaskosta vastaan käy ilmi heti operaation ensimmäisenä päivänä. *Helsingin sanomien* toimittajat olivat päässeet tarkastelemaan taisteluiden tulosta, mikä toi uutisointii uutta perspektiiviä sodan tuhojen laajuudesta. Esimerkiksi artikkelin kirjoittaja ei pitänyt Israelin asevoimien entisen kenraalin (C)Haim Herzogin väitettä 800 tuhotusta syyrialaisvaunusta ollenkaan epäuskottavana, kun hän näki ylängön ollessa täynnä hylättyjä tankkeja.⁸³ *Helsingin sanomassa* kirjoitettiin 15.10.1973,

⁷⁸ HS 11.10.1973, nro. 274, s.24-25

⁷⁹ Suomen Kuvalehti 19.10.1973, nro 42, s. 78-79

⁸⁰ Rodman. D (2022), s. 48

⁸¹ Gawrych. G (1996), s.56-57

⁸² Rodman. D (2022), s 52-53

⁸³ HS 12.10.1973, nro. 274 s. 11

että Israelin silloinen puolustusministeri Moshe Dayan oli ilmoittanut taisteluiden Syyriassa ratkenneen.⁸⁴

Sota kuitenkin jatkui vielä yli viikon. 22.10.1973 YK:n turvallisuusneuvosto päätti antaa päätöslauselman, jossa vaadittiin vihollisuuksien lopettamista. Päätöslauselma otettiin lehdistössä helpottuneina vastaan. *Helsingin sanomat* kirjoitti seuraavana päivänä julkaistussa lehdessä molempien osapuolien lopettaneen sotatoimet, mutta ottaa artikkeleissaan huomioon sen, että rintamalinjojen epäsäännöllisyys teki aselevosta hauraan.⁸⁵ Epäily aselevon haureudesta ja mahdollisesta sotatoimien jatkumisesta kävi toteen, kun 23.10 sotatoimet alkoivat uudestaan. Ongelmaksi muodostui saarroksiin joutunut Egyptin kolmas armeija, jolla ei ollut aikomusta antautua Israelin joukoille. Lippmann nostaa esille keskustelun Yhdysvaltojen ulkoministeri Henry Kissingerin ja Israelilaisen poliitikon Simcha Dinitzin välillä, jossa Dinitz väittää, ettei Israel voi antaa egyptiläisjoukkojen murtautua saarron läpi. Kissinger ei tietenkään tästä pitänyt, vaan syytti Dinitziä mahdollisen maailmansodan aloittamisesta.⁸⁶ Kissinger saakin lehdistössä yllättävän paljon huomiota, kun hän pyrkii pitämään neuvotteluyhteyksiä auki sekä sotien osapuoliin, että suurvaltojen välillä.

Vaikka 23.10 lehdistössä oltiin huojentuneita rauhasta, ei tämä helpotuksen tunne pitkään kestänyt. *Helsingin sanomat* kirjoitti jo saman päivän lehdessä osapuolten syyttelevän toisiaan lyhyen aselevon rikkoutumisesta.⁸⁷ Lehdessä mainitaan, että aseet eivät todennäköisesti tule hiljenemään tulevina päivinä.⁸⁸ Näin myös kävi. Vaikka yleisesti ajatellaan vuoden 1973 sodan päättyneen 25.10, yhteenotot jatkuivat vähenemissä määrin aina seuraavan vuoden tammikuulle asti. Moshe Dayan itse kertoi muistelmissaan lokakuun aselevon olleen vain paperilla, mutta käytännössä se ei koskaan täysin pitänyt.⁸⁹ Tämän takia lehtiartikkeleista ei saa täysin sitä kuvaa 26.10, että aselepo olisi täysin saavutettu, vaan mainintoja on pikemminkin siitä, miten rauhan turvaaminen tultaisiin järjestämään. *Ilta-Sanomat* myös nosti esille edelleen hauraan aselevon ja kirjoitti 26.10.1973 julkaistussa artikkelissa, kuinka Egypti syyttää Israelia uusista hyökkäyksistä Suezin kaupunkia vastaan.⁹⁰

⁸⁴ HS 15.10.1973, nro. 278, s.22

⁸⁵ HS 23.10.1973, nro. 286, s.16

⁸⁶ Lippmann (2016), s.21-26

⁸⁷ HS 24.10.1973, nro.287, s. 9

⁸⁸ HS 24.10.1973, nro.287, s. 20

⁸⁹ Dayan. M (1976). s. 568.

⁹⁰ Ilta-Sanomat 26.10.1973, nro. 248, s. 10

Sota päättyi hauraan aselepoon. Israel oli onnistunut pysäyttämään Egyptin etenemisen ja saamaan sillanpääaseman Suezin länsirannalla. Egypti puolestaan onnistui ylittämään Suezin ja osoittamaan osapuolten voimasuhteiden tasaantuneen. Sodan seurauksena Egypti oli kyennyt pesemään kasvonsa kuuden päivän sodan katkerasta tappiosta ja lähentymään Yhdysvaltoja, mikä johti alueen geopoliittiseen muutokseen.⁹¹

Lehdistön suhtautuminen vuoden 1973 sotaan oli siis hieman erilaisempi kuin kuuden päivän sota. Sotatapahtumakertomukset olivat paljon yksityiskohtaisemmat verrattuna 1967 konfliktiin. Kuuden päivän sodassa keskityttiin myös enemmän henkilökuvien luontiin ja etenkin Nasser otettiin isoksi osaksi lehtien uutisointia.

⁹¹ Hourani. A (1991), s. 419-420

4. Ulkovaltojen suhtautuminen

Tässä luvussa käsitellen kylmän sodan suurvaltojen reaktioita konfliktiin. Taustoitin etenkin Yhdysvaltojen sekä Neuvostoliiton suhteita alueen valtioihin ja analysoin lehtikirjoitusten avulla reaktioita. Käsitelen myös Euroopan valtioiden reaktioita konfliktin aikana.

4.1 Yhdysvallat ja Israel

Yhdysvaltojen suhde toisen maailmansodan jälkeiseen Lähi-itään ei ollut yhtä selkeä kuin nykypäivänä. 1940–50-lukujen vaihteessa maassa käytiinkin keskusteluja Neuvostoliiton poliittisesta laajentumisesta Lähi-itään ja siitä että pelättiin arabien näkevän Yhdysvallat automaattisesti vihollisena. Kuitenkin politiikan saralla otettiin huomioon myös arabivaltioiden taloudellinen riippuvuus Yhdysvalloista etenkin öljyn myynnin suhteen Neuvostoliiton ruplan arvon ollessa mitätön ja epävakaa. Yhdysvallat myös itse oli riippuvainen arabimaiden öljystä, ja kaupan vaikeutuminen tai tyrehtyminen kokonaan olisi vaikuttanut katastrofaalisesti Yhdysvaltojen talouteen, kuten 1973 vuoden jälkeen myöhemmin näimme.⁹²

Yhdysvaltojen kanta alkoi selkeytymään 1960-luvulla, etenkin presidentti Kennedyn virkakaudella. Esimerkiksi Yhdysvalloilla ei ollut intoa myydä aseita Israelille ennen 1960-lukua.⁹³ Ääni kuitenkin muuttui 1960-luvulle tultaessa ja muun muassa kongressi antoi luvan Hawk-ilmatorjuntaohjuksien myynnille Israelille vastatakseen neuvostopommikoneilla muodostamaa uhkaa. Kennedy kuitenkin itse pelkäsi suhteiden heikentymistä arabimaihin, mikä puolestaan sitoisi niitä tiukemmin Neuvostoliittoon. Päätös IT-ohjusten myynnistä tehtiin lopulta, sillä havaittiin, että Neuvostoliiton aseapu arabimaille ja etenkin Egyptille horjuttaisi Lähi-Idän voimatasapainoa merkittävästi.⁹⁴

Todellinen muutos suhteissa tapahtui kuitenkin vasta Lyndon Johnsonin virkakaudella. Hän oli ensimmäinen Yhdysvaltojen presidentti, joka kutsui Israelin pääministerin valtiovierailulle. Johnson myös katsoi Israelin Dimonan ydintutkimuslaitosta ja siihen liittyvää mahdollista ydinaseohjelmaa läpi sormien, vaikka se oli aiheuttanut suurtakin kitkaa maiden suhteille Kennedyn kaudella. Kuuden päivän sodan jälkeen Johnson kiihdytti asekauppaa Israelin kanssa ja toimi muutenkin paljon selkeämmin Israelin eduksi kuin Kennedy, jonka voidaan sanoa kuitenkin ottaneen ensiaskeleen maiden vuosikymmeniä kantaneessa erityissuhteessa.⁹⁵

⁹² Heller, J (2016), s.19-20

⁹³ Schoenbaum, D. (1993), s.133

⁹⁴ Freedman, R. (2012), s.150-151

⁹⁵ Haettu 8.3.2023 osoitteesta: <https://www.haaretz.com/us-news/lyndon-johnson-no-better-friend-1.6073630>

Heller kuitenkin tuo teoksessaan selvästi esille sen, että vielä Kennedyn kaudella Egyptiä pidettiin suurempana ongelmana kuin Israelia, sillä Egyptin jo alkanut veljeily Neuvostoliiton kanssa pelättiin syvenevän Yhdysvaltojen ja Israelin lähestyessä.⁹⁶ Näin kävikin ja 1960-luvulla nähty kehitys alueen valtioiden ulkopoliitikassa määrittäisi pitkälti seuraavien vuosikymmenten kylmän sodan maailman jaon Lähi-idässä. Vaikka Yhdysvaltojen tuki Israelille ei kuuden päivän sodassa ollut aseellista, edellä mainittujen suhteiden lähentymisestä oli vaikutusta Lähi-idän maiden näkemyksiin suurvallan ja Israelin välisestä suhteesta. Suomalainen lehdistö uutisointi heijastaa tätä näkemystä. Esimerkiksi tilanne tilanteissa, jossa Egypti syyttää länsivaltoja Israelin sotilaallisesta avustuksesta kertoo, miten suurvallat nähtiin alueen valtioiden toimesta. Uutisoinnissa on havaittavissa epävarma sävy, sillä länsivallat tietenkin kiistävät nämä väitteet.⁹⁷ Syytteet vaikuttavat kuitenkin keskusteluun konfliktista. Lehdistössä analysoitiin väitteiden todenperäisyyttä ja pohdittiin jopa eskalaatiota suuremmaksi yhteenotoksi suurvaltojen kesken, joka voisi johtaa kolmanteen maailmansotaan, Neuvostoliiton tukiessa selvästi arabivaltioita.⁹⁸

Yhdysvallat ja Israel ottivat myös yhteen konfliktin neljäntenä päivänä, jolloin Israelin ilmavoimat hyökkäsivät yhdysvaltalaistutkimusalueeseen vastaan tappaen 34 ja haavoittaen 171 miehistön jäsentä. Israel pyysi anteeksi tapahtunutta ja ilmoitti tiedustelun erehtyneen aluksen alkuperästä luullen sitä Egyptin merivoimien alukseksi.⁹⁹ Tapaus nousi keskustelunaiheeksi etenkin yhdysvaltalaisessa lehdistössä, mutta se sai myös huomiota suomalaisessa mediassa. Esimerkiksi *Ilta-Sanomat* jo muutama päivää myöhemmin uutisoi tapauksen ympärillä pyörivästä keskustelusta etenkin yhdysvaltalaislehdistössä, jossa keskustellaan tapauksen mahdollisesta tahallisuudesta. Lehdessä esitetyt teoriat viittaavat siihen, että Yhdysvallat olisi suorittanut alueella vakoilutehtäviä.¹⁰⁰ Tapaus ei lopulta aiheuttanut muutoksia maiden välisessä suhteessa, kuten myöhemmin nähdään.

Kuuden päivän sodan jälkeen vuonna 1969 valittiin Richard Nixon Yhdysvaltojen presidentin virkaan. Yhdysvaltalainen historioitsija Douglas Little mainitsee teoksessaan *American Orientalism : The United States and the Middle East Since 1945*, että presidentti Johnson jätti jälkeensä erityissuhteen, joka seuraavan kolmenkymmenen vuoden aikana tulisi olemaan kiivas

⁹⁶ Heller J. 2016 s.136

⁹⁷ HS 07.06.1967, nro.132, s.22

⁹⁸ HS 07.06.1967, nro 132, s. 24

⁹⁹ IDF (1982), s.1 Haettu 8.3.2023 osoitteesta: <http://thelibertyincident.com/docs/israeli/IDF-history-report-en.pdf>

¹⁰⁰ Ilta-Sanomat 12.6.1967, nro 117, s. 10

keskusteluaihe Yhdysvaltain politiikassa. Etenkin Israelin merkityksestä ja uskollisuudesta Yhdysvalloille käytäisiin väentöä kongressin tiloissa.¹⁰¹

Nixonin voidaan sanoa yrittäneen ottaa hieman etäisyyttä juutalaisvaltioon ensimmäisenä virkavuotenaan ja muun muassa viivytteli Johnsonin lupaamien F4 Phantom hävittäjien myymistä Israelille. Hän myös yritti painostaa Israelia palauttamaan miehittämänsä alueet Egyptille rauhan neuvotteluiden toivossa. Tämä politiikka ei kuitenkaan Israelia ollenkaan miellyttänyt pitäen Nixonin hallinnon vaatimuksia täytenä hulluutena.¹⁰²

Vuotta myöhemmin syttyi Jordanissa maan sisäpoliittinen konflikti. Tämä niin kutsuttu ”musta syyskuu” oli konflikti Palestiinan vapautusjärjestön ja Kuningas Husseinin tukemien joukkojen välillä. Konfliktin taustalla oli lukuisat palestiinalaispakolaiset, joiden poliittinen valta oli kasvanut niin suureksi, että se uhkasi Husseinin asemaa maassa. Kiristynyt tilanne puhkesi yhteydenotoiksi, joissa Hussein pyrki tukahduttamaan kapinoivat palestiinalaiset. Syyria suostui auttamaan palestiinalaisia ja tilanteen uhatessa kääntyvän pääläelleen Yhdysvallat oli huolissaan Husseinin valta-aseman mahdollisesta menetyksestä. Israel tarjosi tähän ratkaisua. Ehdotukseen kuului, että Israelin ilmavoimat saisivat pommittaa sekä syyrialaisjoukkoja että PLO:n asemia. Nixon näytti ehdotukselle vihreää valoa. Tämän takia Syyrian joukot vetäytyivät Pohjois-Jordaniasta Moskovan painostuksesta. Hussein pysyi maan johdossa ja onnistui ajamaan PLO:n sissit pois maasta.¹⁰³

Musta syyskuuta voidaan pitää ratkaisevana käännekohtana Yhdysvaltojen ja Israelin välisessä erityissuhteessa ennen vuoden 1973 sotaa. Kuten jo aiemmin toin ilmi, Nixonin virkakauden alun kuoppaiset Israel-suhteet kääntyivät pääläelleen. Konflikti avulla juutalaisvaltio oli pystynyt osoittamaan maansa strategisen merkityksen Lähi-idän alueella Yhdysvaltojen johtamalle lännelle etenkin Neuvostoliiton vaikutusalueen laajenemista vastaan.¹⁰⁴

Vuoden 1973 sota avasi uuden sivun valtioiden välisessä suhteessa. Kun vuonna 1967 suurvallan tuki Israelille oli vähäistä, vuonna 1973 tuki oli ratkaisevassa osassa konfliktin lopputuloksen kannalta. David Makovsky kirjoittaa artikkelissaan *The United States and Arab-Israeli conflict From 1945 to 2000* (2012), että mielipiteet Yhdysvalloissa suhteessa konfliktin lopputulokseen vaihtelivat. Presidentti Nixon ja ulkoministeri Kissinger toivoivat jopa Egyptin minimaalista voittoa, joka ei vahingoittaisi Israelia, jotta Sadat ja Egypti voisivat pestä

¹⁰¹ Little. D (2008) s.103

¹⁰² Little. D (2008) s.103-104

¹⁰³ Little. D (2008) s.105-106

¹⁰⁴ Little. D (2008) s.106

kasvonsa kuuden päivän sodan katkerasta tappiosta. Myös Neuvostoliiton ilmasillan ehkäisy olisi tämän lopputulokset etu. Tämä näkyi siinä, että Yhdysvallat lykkäsi päätöstä aseavun lähettamisestä, vaikka Israel sitä toivoi.¹⁰⁵

Yhdysvallat kuitenkin päätti lähettää aseapua. Syyksi Makovsky ilmoittaa pikemminkin reagoinnin Neuvostoliiton toimiin, kuin Israelin suuret tappiot, sillä johdossa pelättiin aseavun mahdollisesti vain pitkittävän konfliktia¹⁰⁶ Lehdissä Yhdysvaltojen motiiviin aseavun lähettamisestä ei takerruta, vaan enemmänkin lehdissä pohditaan aseavun merkitystä konfliktin lopputulemalle. Esimerkiksi *Ilta-Sanomat* kirjoitti eräässä artikkelissaan, että sotaa käyvien maiden ”tuhoamistaistelu” on vain mahdollista suurvaltojen toimittaman aseavun takia. Lehden mukaan, jos sitä ei olisi, ei sotakaan olisi niin raaka.¹⁰⁷

Kuitenkin aktiivinen toisen osapuolen tukeminen konfliktissa muutti Yhdysvaltojen ulkopoliittista linjaa Lähi-idässä. Presidentti Gerald Fordin kerrotaan sanoneen, että mikään ei ole Israelille tärkeämpään, kuin kokea olevansa sotilaallisesti turvassa. Tähän kun ottaa huomioon vielä sen, että konflikti auttoi Yhdysvaltoja lähentymään arabimaita ja vähentämään Neuvostoliiton vaikutusta alueella, Yhdysvaltojen pääasiallinen poliittinen tavoite ei ollut Israelin auttaminen, vaan alueen kriisipesän sammuttaminen.¹⁰⁸ Lehdissä Yhdysvallat nähdään kuitenkin selvästi Israelin tukevana olevana valtiona, vaikka sillä oli omat ulkopoliittiset intressinsä alueeseen liittyen, kuten tutkimuskirjallisuutta tarkastellessa huomasimme.

4.2 Neuvostoliitto ja Lähi-itä

Toisen maailmansodan jälkeen Neuvostoliitto alkoi muuttamaan äänensävyään puhuttaessa Israelista ja sionismista. Israelin itsenäisyyspyrkimysten edetessä, Stalin uskoi Israelin taipuvan sosialismiin ja tätä kautta Neuvostoliiton leiriin.¹⁰⁹ Stalinin ajatustapa oli ihan järkeenkäyvä. Olihan Israelin parlamentin suurimpana puolueena vuosikymmeniä sosialistinen Mapai.¹¹⁰

Ääni kuitenkin muuttui pian kellossa. Israel toivoi saavansa Neuvostoliitolta tarvittavan tuen, jotta itäblokin juutalaiset saisivat muuttaa juutalaisvaltion alueelle. Pyyntö oli kuitenkin turha.

¹⁰⁵ Makovsky. D (2012) s. 29-30

¹⁰⁶ Makovsky. D (2012) s. 30

¹⁰⁷ *Ilta-Sanomat* 15.10.1973, nro 238, s. 2

¹⁰⁸ Bar-Siman-Tov .Y, (1998), s.241-242

¹⁰⁹ Johnson. P (1987) s. 527

¹¹⁰ Haettu 20.3.2023 osoitteesta: <https://en.idi.org.il/israeli-elections-and-parties/parties/mapai/>

Heller tuo kirjassaan esille, kuinka pian Israelissa tajuttiin hyvien suhteiden ylläpitäminen Neuvostoliittoon oli täysi mahdottomuus ja maahanmuuttokysymys ei ollut enää realistisesti ajankohtainen, Neuvostoliiton tukiessa yhä enemmän arabeja.¹¹¹

Syynä tähän muutokseen voidaan pitää kommunismin asennetta uskontoon ja etenkin siihen liittyvään identiteettiin. Neuvostoliitossa oli havaittavissa hyvinkin paljon juutalaisvatsaista liikehdintää, mikä puolestaan ajo erilleen suurvallan ja juutalaisvaltion suhteita. Israelilaisen diplomaatin Yosef Tekoahin kerrotaan muun muassa sanoneen, että vielä isompi ongelma kuin arabien ja Israelin välinen konflikti oli juutalaisten kohtelu Neuvostoliitossa, missä hänen mukaansa heidät riistetään identiteetistään. Neuvostojohto tietenkin kiisti nämä väitteet, mutta maiden suhteita se ei parantanut.¹¹²

Arabivaltiot eivät olleet ensisijaisesti Stalinin mielenkiinnonkohde. Arabimaailmassa sosialismin vasta katsottiin tekevän pohjustustyötään mahdolliselle vallankumoukselle, mutta siihen ei uskottu maiden proletariaatti luokan ollessa Neuvostoliiton mukaan liian heikko ja liikaa islamin kourissa.¹¹³ Neuvostoliitto ei myöskään ollut riippuvainen Lähi-idän öljystä toisin kuin länsivallat. Kuitenkin Neuvostoliitossa kasvanut antisemitismi ja etenkin antisionismi olivat merkittävässä roolissa Arabimaiden siirtymisessä Neuvostoliiton leiriin.

Neuvostoliiton ja arabimaiden välien lämpenemiseen vaikutti myös keskinäiset asekaupat. Neuvostoliitto myi arabimaille ohjuslaitteita, panssarivaunuja sekä hävittäjäkoneita. Heller kuitenkin väittää, että vaikka Neuvostoliiton tuki oli arabien puolella, ei maa kuitenkaan yhtynyt esimerkiksi Nasserin puheisiin juutalaisvaltion tuhoamisesta.¹¹⁴ Tämä selittyy Neuvostoliiton halulla pitää Israel mahdollisimman neutraalina valtiona ja estää sen lähestyminen länteen ja etenkin Yhdysvaltoja kohtaan.

Kuuden päivän sodan syttyessä Neuvostoliiton reaktio oli paljon selkeämpi kuin länsimaiden tuomien Israelin hyökkäyksen ja vaatien aggression lopettamista arabitasavaltaa vastaan.¹¹⁵ Neuvostoliitto myös katkaisi diplomaattisuhteensa juutalaisvaltioon parin päivän uhkailun jälkeen.¹¹⁶ Sodan edetessä Neuvostoliitto selkeästi sympatisoi arabeja, mutta ei yhtynyt niiden väitteisiin länsivaltojen sotilaallisesta tuesta Israelille. Neuvostoliitto kyllä kritisoi

¹¹¹ Heller. J (2016), s. 35

¹¹² Heller. J (2016) s. 164-167

¹¹³ Heller. J (2016) s.13

¹¹⁴ Heller. J (2016) s.154

¹¹⁵ HS 07.06.1967 nro.132 s.22

¹¹⁶ HS 11.06.1967 nro.136 s.7

Yhdysvaltoja sen passiivisesta suhtautumisesta Israelin hyökkäykseen sekä juutalaisvaltiolle annettuun tukeen ulkomaisten siviilien toimesta.¹¹⁷

Heller pyrki selittämään tätä Neuvostoliiton käyttäytymistä kuuden päivän sodassa. Neuvostoliiton aikomuksena ei missään tapauksessa ollut tuhota Israelia. Kirjailija myös mainitsee, että suurvalta näki arabien uhkailut uhkarohkeina eikä maa sen takia yllättynyt konfliktin syttymisestä aika pian Tiranin salmen sulkemisen jälkeen. Neuvostoliitto kritisoikin arabeja äärimmäisen huonosta sotamenetyksestä puna-armeijan kalustolla painostaen vielä omien kasvojen menetystä asian takia.¹¹⁸

Kuuden päivän sodan jälkeen Neuvostoliitto oli jatkanut arabimaiden aseistusta ja noin 80 prosenttia koko menetetyistä arsenaalista oli korvattu ensimmäisen kuuden kuukauden aikana näin palauttaen maan sotilaallisen iskukyvyyn. Neuvostoliitto myös tiivisti sotilas yhteistyötä Egyptin kanssa muun muassa lähettämällä sotilasneuvonantajia maahan.¹¹⁹

Yhteistyö kuitenkin alkoi rakoilla Nasserin kuoleman jälkeen. Entisen presidentin seuraaja Anwar Sadat muistetaan Egyptin uudistusmielisenä johtajana, joka myös aloitti Egyptin tarttumisen kohti länttä. Hän esimerkiksi karkotti Neuvostoliiton sotilasneuvonantajat maasta ja pyrki painostamaan Egyptin pystyvän määräämään itse asioistaan.¹²⁰ Sadatin uudismielisyys tarkoitti Neuvostoliiton vaikutuksen vähenemistä alueella.

Irtautuminen ei kuitenkaan ollut itsestäänselvyys. Egypti oli ollut vuoden 1967 sodan jälkeen hyvinkin riippuvainen Neuvostoliiton sotilaallisesta sekä taloudellisesta tuesta. Sadat joutuikin lämmittelemään suhteita länteen ensiksi salassa, mutta otti myöhemmin selviä askeleita istuessaan samassa pöydässä länsivaltojen edustajien kanssa. Neuvostoliiton sotilasneuvonantajien karkottaminen oli viimeinen naula arkkuun. Sadat oli suunnitellut asiaa jo vuosia ja tiesi, ettei maa ole täysin itsenäinen Puna-Armeijan oleskellessa Egyptin rajojen sisällä. *Helsingin sanomat* uutisoi tapahtumalla olevan merkittävä käänne Lähi-idän politiikasta, sillä maa on ollut riippuvainen Neuvostoliitosta sekä taloudellisesti että sotilaallisesti jo vuosia.¹²¹

Voidaan kuitenkin sanoa, etteivät arabimaat koskaan päässeet täysin irti Neuvostoliiton tuesta. Arabimaat tarvitsivat kansainvälisellä diplomatian kentällä suurvallan tukemaan heidän

¹¹⁷ HS 07.06.1967 nro.132 s.22

¹¹⁸ Heller. J (2016) s.254-256

¹¹⁹ Daigle. C (2012) s.15

¹²⁰ Daigle. C (2012) s.155-156

¹²¹ HS 19.07.1972 s.15

tavoitteitaan edelleen. Vuoden 1973 sodan aikana Neuvostoliitto tuki arabivaltoja heidän sotilaallisissa ja poliittisissa pyrkimyksissään. Esimerkiksi *Helsingin sanomat* uutisoi Neuvostoliiton johtajan Leonid Brezhnevin tukevan arabimaita, koska he ovat joutuneet Israelin hyökkäyksen kohteeksi¹²². 11.10 päivänä Neuvostoliitto myös kehottaa sodan ulkopuolisia arabimaita tukemaan Egyptin ja Syyrian sotaa Israelia vastaan. Maan tuki pysyikin arabimaille vahvana läpi koko vuoden 1973 sodan. *Helsingin sanomat* raportoi suuren määrän aseapua virtaavan taisteleville arabimaille pääasiassa ilmasillan kautta.¹²³

Aseapu oli sekä arabeille että Neuvostoliitolle kriittistä. Kuuden päivän sota oli osoittanut, että länsimaisin aseina taisteleva Israel pystyi lyömään Neuvostoasein varustellut arabimaat pöydältä täysin. Tämän takia suurvalta halusi tukea arabimaita yhä uudemmilla asejärjestelmillä.¹²⁴ Neuvostoliiton asejärjestelmät toivatkin arabeille aluksi menestystä, ja Egypti pystyi murtamaan Israelin Siinaille rakennuttaman Bar Lev puolustuslinjan.

4.3 YK suurvaltojen poliittisena kenttänä konfliktiin liittyen.

YK:lla, kansainvälisenä rauhanjärjestönä, oli suuri rooli liittyen Lähi-idän konflikteihin kylmän sodan aikana. Esimerkiksi Suezin kriisi johti siihen, että ensimmäistä kertaa YK:n aseellisia rauhanturvajoukkoja sijoitettiin turvaamaan rauhaa jollakin maailman kriisipesäkkeellä.¹²⁵ Edelliset kerrat koostuivat pääasiassa vain aseettomista YK:n tarkastelijoista eri kriisipesäkkeillä.¹²⁶ Kyseisessä rauhanturvaoperaatiossa Siinaille oli myös suomalaisia joukkoja mukana.¹²⁷ YK:n operaatio toimi keskeytyksettä aina kuuden päivän sotaa edeltävään kriisiin saakka, jolloin Nasser kehotti YK:ta vetämään joukkonsa pois niemimaalta.¹²⁸

YK:n toiminta sekä kuuden päivän sodan aikana sekä vuoden 1973 sodan aika oli ratkaisevaa etenkin aselevon saamiselle alueille. YK:n aselepoehdotukset hiljensivät rintamat, kuitenkin yleensä muutaman päivän viiveellä, kuten edellisessä luvussa huomasimme. Kuitenkin YK:ssa käyty keskustelu Lähi-idän tilanteeseen liittyen heijasti suurvaltojen välistä kylmän sodan vastakkainasettelua. *Helsingin sanomissa* 16.10.1973 julkaistussa uutisartikkelissa vitsailtiinkin YK:n olevan voimaton, silloin kun joko Neuvostoliitolla tai Yhdysvalloilla on

¹²² HS 09.10.1973, nro. 272, s.21

¹²³ HS 14.10.1973, nro.277, s.35

¹²⁴ Scherer, J. L. (1978), s.8

¹²⁵ Haettu 24.1.2023 osoitteesta: <https://peacekeeping.un.org/en/mission/past/unef1backgr1.html>

¹²⁶ Sánchez. F, (2012), s.374

¹²⁷ Haettu 24.1.2023 osoitteesta: <https://rauhanturvaajaliitto.fi/blog/2021/12/10/65-vuotta-ensimmäiseen-operaatioon-lahdosta/>

¹²⁸ HS 20.05.1967, nro.114, s.7

omat intressit pelissä¹²⁹. Tämän takia, vaikka YK:ssa pyrittiin tekemään työtä ainakin sanallisesti rauhan saamiseksi kyseiselle alueelle, sai järjestö osakseen melko suoraa kritiikkiä.

Kritiikki YK:ta kohtaan esiintyy hyvin selkeinä lehdistössä. Esimerkiksi *Ilta-Sanomat* kirjoitti ennen kuuden päivän sotaa edeltäneen kriisin alla, että YK:ta on arvosteltu ”tyhjäntoimittajien laitokseksi”, joka ei saa mitään aikaan.¹³⁰ Myös konfliktin jälkeen sama kritiikki jatkui. Esimerkiksi Kari Kallio kirjoitti *Helsingin sanomissa* julkaistussa artikkelissaan, että arabien tappion lisäksi myös YK:n rauhanturvatoiminta kärsi tappion. Kallio painotti kirjoituksessaan etenkin YK:n epäonnistumista siinä, että se veti Siinailta rauhanturvaajat pois Nasserin painostaessa.¹³¹ Myös *Suomen kuvalehti* yhtyi kritiikkiin eräässä artikkelissa kirjoittaen: ”YK:lle ei kukaan tunnu antavan minkäänlaista arvoa. Maailmanjärjestö romahti Israelin mielestä sinä hetkenä, jolloin YK-joukot poistuivat Nasserin määräyksestä.”¹³² Vaikka kritiikkiä YK:n toiminnalle esitettiin lehdistössä paljon, saa se osakseen myös positiivisempaa kuvaa toiminnastaan konflikteihin liittyen. YK:n halu ratkaista jo vuosikymmeniä jatkunut kriisi Lähi-idässä on ollut lehdistön mukaan aitoa. Se nähtiin jo YK:n rauhanturvajoukkojen sijoittamisessa Siinaille Suezin kriisin jälkeen.

Suurvaltojen rooli yleiskokouksissa käymään keskusteluun liittyen ja sen näkyminen lehdistössä on ymmärrettävää. Koska lehdistössä selvästi luodaan kuvaa siitä, että suurvalloilla oli konfliktissa osapuoli, mitä he tukivat sekä materiaalisesti että henkisesti, sai molemmat sodat niin kutsutun proxy sodan piirteitä, jossa suurvallat eivät suoraan käy sotaa toisiansa vastaan, vaan välillisesti tukemalla jonkin tietyn konfliktin eri osapuolia^{133, 134}.

Suomen lehdistön artikkeleissa YK nähdään melkein ainoana alustana, minkä kautta konfliktit voitaisiin ratkaista. Melkein jokaisessa YK:n yleiskokouksia käsittelevissä uutis- ja lehtiartikkeleissa mainittiin joko Yhdysvallat tai Neuvostoliitto kokouksen aktiivisena osallistujana. Sodan osapuolten lisäksi ainoat maat, jotka ovat keskeisiä rauhanprosessin edistymisessä ovat lehdistössä kylmän sodan suurvallat. Esimerkiksi Nixon oli *Helsingin sanomien* mukaan vedonnut juuri YK:n turvallisuusneuvoston jäseniin, jotta

¹²⁹ HS 16.10.1973, nro. 279, s.21

¹³⁰ *Ilta-Sanomat* 01.06.1967, nro. 108, s. 2

¹³¹ HS 16.06.1967, nro. 141, s. 6

¹³² *Suomen Kuvalehti* 01.07.1967, nro. 26, s. 28

¹³³ Haettu 29.1.2023 osoitteesta:

<https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780199670840.001.0001/acref-9780199670840-e-1742>

¹³⁴ Katso esim: HS 14.10.1973, nro.277 , s.35

rauhanpyrkimykset saivat tarpeellisen tuen¹³⁵. Molemmat suurvallat esiintyvät YK:ssa rauhaa toivovina osapuolina, mutta selkeä osapuolien tukeminen, minkä me myös lehdistön uutisoinnissa huomaamme, puhuu toista kieltä. Pikemmin YK:ssa esiintyy suurvaltojen keskuudessa huoli konfliktin mahdollisesta laajenemisesta maailmansodaksi, mitä puoltaa jo aiemmissa luvuissa esiin tuotu Kissingerin osoittama syytös Dinitzille mahdollisen kolmannen maailmansodan alkamisesta.¹³⁶

Kuuden päivän sodan jälkeiset Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokoukset saivat hyvin paljon huomiota lehdistössä. Etenkin suurvaltojen puheenvuoroja odotettiin kuumeisesti ja esimerkiksi Neuvostoliiton silloinen ministerineuvoston puheenjohtaja Aleksei Kosyginin puheenvuoroa odotettiin muun muassa *Ilta-Sanomissa* suurin otsikoin¹³⁷. Neuvostopoliitikko esitti järjestölle ehdotuksen, jossa Israel tuomittaisiin sodan aloittaneeksi osapuoleksi. Tämä ehdotus aloitti kokouksessa sananvaihdon puheenvuoroissa, jonka Kosygin poistui protestina kesken Israelin pääministerin Abba Ebanin puheen aikana tämän kritisoidessa Neuvostoliiton politiikkaa.¹³⁸

YK:n rooli konflikteissa oli siis toimia sekä suurvaltojen diplomatian pelikenttänä että rauhanneuvotteluiden alustana. Järjestö onnistui luomaan painetta etenkin Israelia vastaan. Maa lopettikin sotatoimensa, vaikka se menestyi molemmissa sodissa vaikkakin hieman viiveellä aselevon astuttua voimaan. Tämän takia rauhanjärjestön antama panos oli merkittävä, vaikka monessa eri konfliktin kohtaa lehdistö uutisoi sen menettäneen kasvonsa.

¹³⁵ HS 09.10.1973, nro. 272, s.21

¹³⁶ Lippmann (2016), s.21-26

¹³⁷ Ilta-Sanomien 19.06.1967, nro.123, s. 1

¹³⁸ HS 20.06.1967, nro. 145, s. 9

5. Pakolaisuus

Pakolaisuus on keskeinen teema vuosien 1967 ja 1973 konflikteja tarkastellessa. Sen historia Lähi-idässä alkoi jo Israelin ja arabimaiden vuoden 1948 konfliktissa. Vielä nykyäänkin se liitetään osaksi esimerkiksi palestiinalaiskysymyksestä käytävään keskusteluun.

Vuoden 1948 sodassa monet Palestiinan alueen arabit joutuivat jättämään kotinsa ja pakenemaan ympäröiviin arabimaihin. Jordanian hallitessa länsirantaa ja Egyptin hallitessa Gazan kaistaa, monet löysivät itsensä tuon Israelin historian ensimmäisen sodan aikana noilta alueilta. Tilanne kuitenkin muuttui kuuden päivän sodan myötä. Israelin onnistuttua miehittämään Jordanian hallitsema Länsiranta ja Egyptin hallitsema Gazan kaistale, joutuivat monet lähtemään pakoon näiltä alueilta. Myös monet entiset pakolaisleirit jäivät nyt Israelin haltuun.¹³⁹

Suomalaisessa lehdistössä pakolaiskysymys oli keskeinen. Kuten edellisissä luvuissa olemme huomanneet, Israel ei saanut paljokaan kritiikkiä hyökätessään arabivaltioita vastaan. Kuitenkin asia, joka nousee Israelia vastaan esitetyksi kritiikiksi, on kysymys pakolaisista. Lehdistössä kauhistellaan Israelin aloittamasta hyökkäyksestä seurannutta valtaisaa pakolaisaaltoa, jotka suuntaavat kohti Jordan-virran itäpuolta. Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* kirjoittaa 12.6.1967 80 000 pakolaisen olleen matkalla kohti Jordaniaan. Artikkelin kertoo pakolaisten lähteneen monestakin syystä, esimerkiksi ilmapommitusten tai Israelin joukkojen pakottamana, vaikka Jordanian hallitus oli uutisen mukaan kehottanut ihmisiä pysymään kotona ja olemaan jättämättä asuntojaan eteneville israelilaisille. Se pyrkii luomaan kuvaa niistä kauheuksista, joita pakolaiset ovat joutuneet kokemaan sodan jaloissa. Lehdistössä kuvaillaan, kuinka Arabipakolaiset heidän itsensä mukaan, ovat joutuneet antamaan lähdettyään kaiken arvokkaan omaisuuden israelilaisille.¹⁴⁰

Hyvin suuri osa vuoden 1967 sodan alta lähteneistä pakolaisista oli vuoden 1948 sodan jälkeen pakolaiskeskuksissa asuneita pakolaisia. 16.6.1967 julkaistussa *Helsingin sanomien* artikkelissa kerrottiin, että noin kolmannes Jordan-joen ylittäneistä henkilöistä oli jo aiemmin pakolaisstatuksen vuonna 1947–1948 saaneita pakolaisia, jotka olivat silloin paenneet sotaa Jordanian silloin hallitsemalle Länsirannalle.¹⁴¹

¹³⁹ Segev, T (2007), s.7-8

¹⁴⁰ HS 12.06.1967, nro.137, s. 11

¹⁴¹ HS 16.06.1967, nro. 141, s.19

Länsirannan pakolaisvirrat olivat otsikoissa myös Israelin parlamentissa. *Ilta-Sanomat* kirjoitti eräässä artikkelissaan väittelystä, joka tapahtui puolustusministeri Dayanin Israelin kommunistisen puolueen kansanedustaja Meir Vilnerin välillä. Artikkelissa Vilner nosti esiin pakolaisten syytökset Israelin puolustusvoimia vastaan, jossa väitetään Israelin joukkojen riistäneen pakolaisten omaisuutta, pakottaneet heidät lähtemään kodistaan sekä jättäneen arabit aavikolle ilman vettä. Dayan kiisti nämä syytökset todeten, ettei missään sodassa vihollisalueen siviilit ole kärsineet yhtä vähän.¹⁴² Dayanin tiedetään esimerkiksi määränneen pitämään Jerusalemin vanhakaupungin portit avoinna, jotta arabiväestö voisi halutessaan lähteä kaupungista. Tätä myös toivottiin, mutta Israelin sodanjohdon pettymykseksi vai harva poistui kaupungista.¹⁴³

Pakolaisvirtojen pelättiin tuovan uusia ongelmia. Esimerkiksi suomalaisessa lehdistössä raportoidaan jordanialaisten pelosta uuden talouskriisin syntymisestä väkijoukkojen saapuessa maan kaupunkeihin.¹⁴⁴ Myös Jordanian sisäpoliittinen vakaus oli uhattuna. Etenkin Iso-Britannia ja Yhdysvallat olivat huolissaan tästä Jordanian sisäpoliittisesta kehityksestä, mikä lopulta johti mustaan syyskuuhun vuonna 1970.¹⁴⁵

Historioitsijat antavat myös tapauksista erilaisia kuvia. Tom Segev kirjoittaa kuuden päivän sotaan liittyvässä teoksessaan, että Yhdysvaltojen suurlähetystö Ammanissa olisi raportoinut YK:n silminnäkijähavaintojen pohjalta Israelin pommittaneet pakolaisleirejä esimerkiksi Jerichossa, vaikka Dayan oli määrännyt, ettei alueen siviiliväestöä vahingoiteta. Segev myös kirjoittaa, että kyseinen Länsirannan kaupunki oli aavemaisen tyhjä vuoden 1967 sodan jälkeen 90 prosentin vuoden 1948 pakolaisista lähdettyä sieltä. Israelilaisten sotilaiden kerrotaan myös kuvailleen pakolaisaaltoja melko samanlaiseksi, kuin se kuvataan lehdistössä. Segev kertoo erään israelilaisen everstin kuvailleen, kuinka naiset ja lapset vähäisellä vedellä vaelsivat pitkin aavikkoa, mikä puoltaa lehdistön tekemiä huomioita pakolaisten karusta kohtalosta.¹⁴⁶

Sodan jälkeen pakolaisongelmaan pyrittiin löytämään ratkaisu. Michael B. Orenin mukaan molemmilla osapuolilla oli halu ratkaista pakolaiskriisi heti kuuden päivän sodan jälkimainingeissa, mutta asiaa ei löydetty ratkaisua kummankin osapuolten intressien ollessa äärimmäisen erilaiset. Israel toivoi, että pakolaisongelma ratkaistaisiin rauhanneuvotteluiden

¹⁴² *Ilta-Sanomat* 22.06.1967, nro 126, s. 10

¹⁴³ Segev. T (2008), s.485

¹⁴⁴ HS 12.06.1967, nro.137, s. 11

¹⁴⁵ Kochavi, A. J. (2012), s.541

¹⁴⁶ Segev. T (2008), s.485-486

yhteydessä, kun taas arabimaat vaativat Israelin valtion välitöntä korvausta arabipakolaisille ja heidän mahdollisuuttansa palata lähtemilleen alueille.¹⁴⁷ Tämä näkyi lehdistön kirjoituksissa, joissa ihmetellään, miksi pakolaisongelman ratkaisu ei ole edennyt. Esimerkiksi Ilta-Sanomat kirjoittaa 13.6.1967 julkaistussa artikkelissa pohtien, miksi Israel ei ole rikkaampana valtiona tehnyt mitään pakolaisten auttamiseksi.¹⁴⁸

Suomen kuvalehti ei puolestaan sotaa käsittelevissä artikkeleissaan hirveästi käsitellyt alueen pakolaiskysymystä. Jaakko Okker kirjoitti 17.6.1967 *Suomen kuvalehden* kolumnissaan, että Israelin valloitukset ovat lisänneet arabipakolaisten määrää.¹⁴⁹ Toinen pakolaisiin viittaava julkaisu oli kuva, jossa kuvatekstissä valiteltiin pakolaisten kärsimyksen lisääntymisestä, kun Punaisen ristin avustukset olivat päätyneet pakolaisleirin sijaan Ammanin mustaan pörssiin.¹⁵⁰

Pakolaiskysymys näkyy kuitenkin kantavana teemana myös vuoden 1973 sotaa käsittelevissä artikkeleissa. *Helsingin Sanomat* julkaisi 18.10.1973 artikkelin, jossa käsiteltiin norjalaisen kenraalin Odd Bullin julkaisemaa teosta Lähi-idän kysymykseen liittyen. Bull oli toiminut YK:n rauhanturvajoukkojen päällikkönä ennen kuuden päivän sotaa. Artikkelin mukaan teoksessa esitetään ratkaisuksi sitä, että palestiinalaisten ihmisoikeudet tunnustetaan ja heidän pitäisi saada määrätä siitä osasta, mikä heillä oli vielä ennen kesäkuuta 1967.¹⁵¹ Koska sotatapahtumat vuonna 1973 keskittyivät pääasiassa jo Israelin vuonna 1967 miehittämillä alueille, ei kuuden päivän sodan kaltaisia pakolaisaaltoja syntynyt. Tämän takia pakolaiskysymystä käydään vähemmän läpi vuoden 1973 konfliktin aikana.

Sotien aikaisissa lehdistöissä pakolaisuus teemana esiintyy etenkin kuuden päivän sotaa ja sen jälkiselvittelyä koskevissa artikkeleissa. Tämän takia se on keskeinen tema lehdistön sotaa käsittelevässä narratiivissa. Palestiinalaispakolaisten ollessa yhä nykypäivänä otsikoissa, voidaan kuuden päivänpakolaiskysymystä pitää vuoden 1948 pakolaiskriisin ohella merkittävänä Lähi-itää määrittävänä tekijänä.

¹⁴⁷ Oren. M, (2003), s.306

¹⁴⁸ Ilta-Sanomat 13.06.1967, nro 118, s. 4

¹⁴⁹ Suomen Kuvalehti 17.06.1967, nro 24, s. 30

¹⁵⁰ Suomen Kuvalehti 01.07.1967, nro 26, s. 37

¹⁵¹ HS 18.10.1973, nro.281, s. 25

6. Öljy

Lähi-itä tunnetaan etenkin sen suurista öljyvaroistaan. Viisi kymmenestä suurimmasta öljyntuottajamaasta sijaitsee Lähi-idässä. Tämän lisäksi alue tuottaa noin 27 prosenttia koko maailman öljystä.¹⁵²

Öljy on selvästi Lähi-idän tärkein raaka-aine. Useat alueen valtiot ovat saavuttaneet huomattavan vaurauden tämän mustan kullan avulla. Rikkaat sheikit, jotka rakentavat öljyvaroillaan mitä moderneimpia kaupunkeja, pystyvät investoimiaan mitä oudoimpiin ideoihin. Öljy tuo myös esille Lähi-idän valtioiden varallisuuserot, jotka heijastuvat myös siihen, millä alueen valtiolla on suuria öljyvarantoja.¹⁵³

Öljy, raaka-aineena ja tärkeänä energian lähteenä, on myös keskeinen osa maailman taloutta ja sitä kautta maailmanpolitiikkaa. Energiapolitiikan tutkija Murad Gassanly kertoo teoksessaan *A History of International Oil Politics : Theoretical Perspectives And Case Studies* (2020) että öljy on hyvin pitkään ollut yksi luonnonvaroista, joilla kansallisvaltion voimaa on pystytty rakentamaan. Kuitenkin toisen maailmansodan jälkeen öljyn merkitys kasvoi niin suureksi, että kyseisen raaka-aineen hallussapito muutti vuosisatoja vahojen eri ulkomaanpolitiikan mallien muotoja.¹⁵⁴ Tästä syystä, kun öljyn merkitys ulkopoliittisena pelinappulana lisääntyy, on alettu puhumaan niin kutsutusta öljyaseesta kansainvälisen politiikan kentällä.

Öljyase-käsitteellä tarkoitetaan öljyn käyttämistä poliittisena aseena poliittisten päämäärien saavuttamiseksi esimerkiksi painostamisen avulla. Öljyasetta voidaan käyttää sekä öljyn tuottajamaa tai maa, johon kyseistä raaka-ainetta tuodaan. Suurella osalla öljyntuottajamaista talous perustuu pitkälti öljyn vientiin. Tällöin taloudellisesti vahvat maat pystyvät esimerkiksi asettamaan tuottajamaan kauppasaartoon, mikä vaikeuttaa maan kaupankäynnin mahdollisuuksia huomattavasti, kun talous perustuu pelkästään yhdelle raaka-aineelle. Myös tuottajamaa pystyy käyttämään öljyänsä aseena esimerkiksi niitä valtioita vastaan, joiden energiantuotanto perustuu öljynsaantiin. Jos öljyä ei ole saatavilla tai sen hinta kasvaa moninkertaiseksi heijastuu se lopulta koko talouteen energiasektorilta lähtien. Koska arabimailla on ollut hallussaan suuria öljyvarantoja, pystyvät he käyttämään omaa öljyntuotantoansa avuksi omissa ulkopoliittisissa tavoitteissaan.¹⁵⁵

¹⁵² Haettu 15.12.2022 osoitteesta: <https://www.investopedia.com/articles/investing/101515/biggest-oil-producers-middle-east.asp>

¹⁵³ Haettu 20.3.2023 osoitteesta: <https://vividmaps.com/oil-deposits-and-gdp-per-capita-in/>

¹⁵⁴ Gassanly (2020) s.80

¹⁵⁵ Haettu 15.12 osoitteesta: <https://www.oxfordenergy.org/publications/the-oil-weapon/>

6.1 Vuoden 1967 öljysaarto

Helsingin sanomat uutisoi kuuden päivän sodan jälkeen, että 45 prosenttia koko maailman öljyvaroista saatiin Lähi-idän alueelta. 60 prosenttia Euroopan valtioiden käyttämästä öljystä tuotiin Lähi-idästä.¹⁵⁶ Arabit pystyivät öljyllään roikuttamaan Eurooppaa löysässä hirressä tarvittaessa. Ongelma kuitenkin nousee esiin siinä, että Lähi-idässä öljyntuotanto pyöri pääasiassa länsimaisten yritysten varassa. Esimerkiksi Saudi-Arabiassa suurimman osan öljyntuotannosta omistava Aramco oli yhdysvaltalaisomisteinen. Tilanne kuitenkin muuttui 1970-luvulle tultaessa, kun öljyn kysyntä kasvoi ja Yhdysvaltojen omat öljyvarannot alkoivat hupenemaan.¹⁵⁷ Tilanne johti siihen, että 1973 sodan jälkeisen öljykriisin Yhdysvalloissa oli pulaa esimerkiksi polttoaineesta. Pitkät jonot huoltoasemien edessä oli yleinen näky öljykriisin aikaisessa Yhdysvalloissa, kun polttoainetta ei ollut saatavilla. Arabien öljyaseen voidaan siis sanoa saaneen globaalín suurvallan polvilleen ainakin hetkeksi aikaa.

Kuuden päivän sodan sanotaan olleen ensimmäinen sota, jossa pyrittiin käyttämään öljyasetta hyödyksi.¹⁵⁸ Sodan toisena aamuna 6.6.1967 *Helsingin sanomat* julkaisi artikkelin, jossa mainittiin, että arabimaat yhteisesti päättivät lopettaa öljynviennin maihin, jotka tukevat Israelia sotilaallisesti sodassa.¹⁵⁹ Arabit käyttivät öljyasetta jo sodan ensimmäisenä päivänä. Konfliktin kehittyessä arabimaiden uhkaus konkretisoituu, sillä heidän mukaansa sekä Yhdysvallat että Iso-Britannia osallistuvat suoraan konfliktiin ilmaiskujen muodossa. Tämän seurauksena monet arabimaat lopettavat öljyntoimituksen kyseisiin maihin syytteiden vuoksi.¹⁶⁰

Mielenkiintoista lehtiartikkeleissa on nähdä, kuinka öljyyn liittyvän kauppasaarron mahdollisista seurauksista kirjoitetaan lehdistössä. *Ilta-Sanomien* uutisoi kuuden päivän sodan ensimmäisenä päivänä siitä, miten Lähi-idän kriisi vaikuttaa öljyn saatavuuteen Suomessa. Tuonnin vaikeutuessa pelätään hintojen mahdollista nousua. Lehti kuitenkin mainitsee, että noin 20 prosenttia koko tuotavasta öljystä tulee persianlahdelta ja pitää siksi tuonnin vaikeutumista, etenkin siinä tilanteessa, jos Suezin kanava suljetaan, merkittävänä Suomelle.¹⁶¹

Helsingin sanomat puolestaan lähestyi mahdollista öljykriisiä *Ilta-Sanomiin* verrattuna enemmän kansainvälisestä näkökulmasta. Vuoden 1967 sodan ajalta *Helsingin sanomat* julkaisivat kolme eri artikkelia liittyen öljyyn, joissa se pohti öljyn tuonnin tyrehtymisen

¹⁵⁶ HS 15.06.1967, nro.14, s.24

¹⁵⁷ McFarland, V (2020) s.6

¹⁵⁸ Gassanly (2020) s.231

¹⁵⁹ HS 06.06.1967 nro.131, s.18

¹⁶⁰ HS 07.06.1967 nro.132, s.22, 24

¹⁶¹ Ilta-Sanomien, 05.06.1967, nro 111, s. 4

vaikutusta koko läntiselle maailmalle. Ensimmäisinä sodan jälkeisinä päivinä *Helsingin sanomat* uutisoi Englannissa esiintyvistä huolesta öljynsaannin vaikeutumiseen liittyen. Artikkelissa paistaa epävarmuus asiasta, sillä ei osata sanoa, kuinka kauan öljyn kauppasaarto tulisi kestämaan.¹⁶² 7.6.1967 puolestaan *Helsingin sanomat* julkaisi artikkelin, jossa mainittiin Yhdysvaltojen sietokyvyn arabien öljyaseen käyttöön liittyen olleen hyvä, sillä hyvin pieni osa maahan tuotavasta öljystä tuli Lähi-idän alueelta. Artikkelissa kuitenkin mainittiin, että läntisen suurvallan huoli liittyy enemmän Länsi-Euroopan liittolaisvaltioiden riippuvuuteen arabien tuomasta öljystä.¹⁶³

Sodan päätyttyä Israelin miltei täydelliseen voittoon arabiliittoumasta, oli arabeilla yhä käytössään yksi merkittävä poliittinen ase, öljy, minkä takia huoli mahdollisesta öljykriisistä ei poistunut länsimaailman mielestä. Konfliktin aikana ja sen jälkeen yhteen kokoontuneet arabimaat löysivät yhteisen sävelen sopiessaan ulkopoliittisista linjoistaan. *Helsingin sanomien* 14.6.1967 julkaistussa artikkelissa mainittiin arabimaiden Algerian suurlähettiläskokouksen edustajien päässeen yhteisymmärrykseen siitä, että öljysaartoa Israelia tukeneisiin maihin jatkettaisiin.¹⁶⁴

Arabien asettama vuoden 1967 öljysaarto oli lopulta enemmän vahingollinen arabeille itselleen kuin saartoon asetetuille maille. *Journal of Palestine Studiesin* artikkelissa *The 1967 Oil Embargo Revisited* kerrotaan, että useille Lähi-idän maille öljytulot kattoivat yli puolet valtion tuotoista. Kun ostajat vähenivät, kysyntä laski. Tähän kun vielä lisätään se huomio, että arabimaiden öljyntuotanto oli länsimaisten yritysten hallussa, jäi saarron pystyyn pistäneille maille vain vähän vaihtoehtoja kontrolloida maansa öljyvaroja.¹⁶⁵

Lähi-idän öljyä virtasi saartoon asetettuihin maihin välimaiden kautta. Yhdysvallat, Iran sekä Venezuela myös lisäsivät öljyntuotantaan, jotta Lähi-idästä tuodun öljyn luoma aukko pystyttäisiin paikkaamaan.¹⁶⁶ Myös arabien yhteinen rintama alkoi rakoilemaan. *Helsingin sanomat* uutisoi 8.7.1967, että Saudi Arabia irtautui öljysaarrosta ja jatkoi toimituksia saarron kohteina oleviin maihin. Syyksi tälle lehti esitti Saudi Arabian kärsimät suuret tappiot.¹⁶⁷ Valoa tunnelin päässä ei kuitenkaan ollut nähtävissä, sillä samassa lehdessä kirjoitettiin englantilaisten

¹⁶² HS 13.06.1967, nro.138,s.17

¹⁶³ HS 07.06.1967 nro.132, s. 24

¹⁶⁴ HS 14.06.1967, nro.139, s.19

¹⁶⁵ Daoudi. M & Dajani. M (1984), s.82-84

¹⁶⁶ Haettu 19.12.1967 osoitteesta: <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2017/06/05/the-1967-war-and-the-oil-weapon/>

¹⁶⁷ HS 08.07.1976, nro.161, s.5

huolesta öljyn loppumisen suhteen saarron takia.¹⁶⁸ Saudi Arabia yritti myös saada esimerkiksi Kuwaitia irtautumaan arabien asettamasta öljysaarrosta kuitenkin siinä onnistumatta.¹⁶⁹

1.9.1967 Khartoumin kokouksen päätöslauselmassa arabit päättivät muuttaa kantaansa liittyen öljyn käyttämiseen aseena ja jatkaa toimituksiaan maihin, jotka olivat olleet saarron kohteina jo kesäkuun alusta lähtien. Päätöslauselmassa öljyn toimituksen uudelleen aloittamista perusteltiin sillä, että öljy itsessään on tehokas ase, sillä se parantaa arabimaiden taloutta ja lisäksi niiden maiden sotilaallista kykyä, jotka joutuvat hyökkäyksen (Israelin) uhriksi.¹⁷⁰ Kuuden päivän sodan arabimaita luvattiin tukea taloudellisesti muiden arabimaiden toimesta. Päätöslauselma ei kuitenkaan ollut täysin yksimieleinen ja sai paljon vastalauseita eri arabimailta. Esimerkiksi Syyria, *Helsingin Sanomien* mukaan, oli boikotoinut kokousta öljysaarrosta johtuvien erimielisyyksien vuoksi. Nasserista ja hänen saattueestaan Khartoumin kokouksesta otettu kuva ja siihen liittyvä kuvateksti havainnollistavat hyvin kokouksen ilmapiiriä. Samanmielisyyttä kuvataan vain näennäiseksi.¹⁷¹ Sitä se myös oli todellisuudessa. Khartoumissa sosialistiset ja konservatiiviset arabivaltiot joutuivat löytämään yhteisen sävelen Lähi-idän poliittisiin linjoihin. Esimerkiksi Egypti ja Saudi Arabia joutuivat löytämään ratkaisun esimerkiksi Jemenin kysymykseen.¹⁷²

6.2 Vuoden 1973 öljykriisi

Jos vuoden 1967 sota ja sen seuraukset olivat esimerkki epäonnistuneesta öljyaseen käytöstä, vuoden 1973 sota puolestaan oli osoitus ainakin osittain onnistuneesta öljyaseen käytöstä. Arabien asettamalla öljynhinnan nostolla oli suuria vaikutuksia maailmantalouteen ja politiikkaan sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä.¹⁷³

12.10.1973 *Helsingin sanomat* uutisoi Irakin kehottaneen muita arabivaltioita käyttämään öljyasetta länsimaita vastaan. Tähän reagoitiin nopeasti lehdistössä. Saman lehden toinen artikkeli kirjoitti, että tilanne oli nyt aivan toisenlainen kuin vuonna 1967. Nyt pienetkin keskeytykset öljyn toimituksessa voivat tuntua öljyn kuluttajamaissa.¹⁷⁴ 13.10.1973

¹⁶⁸ HS 08.07.1976, nro.161, s.13

¹⁶⁹ Daoudi. M & Dajani. M (1984), s.72

¹⁷⁰ Shaum. A (2019), s.40

¹⁷¹ HS 02.09.1967, nro217, s.14

¹⁷² Daoudi. M & Dajani. M (1984), s.74

¹⁷³ Haettu 28.2.2023 osoitteesta: <https://www.federalreservehistory.org/essays/oil-shock-of-1973-74>

¹⁷⁴ HS 12.10.1973, nro.275, s.24-25

julkaistussa artikkelissa puhutaan jo Yhdysvaltojen, Ison-Britannian, Ranskan ja Länsi-Saksan reaktioista ja toimista mahdollisen tulevan öljykriisin varalle.¹⁷⁵

Öljykriisi iskiikin kovaa läntiseen maailmaan. Taloustieteilijä Charles Issawi nostaa aika pian öljykriisin jälkeen kirjoittamassaan artikkelissaan, ”The 1973 Oil Crisis and After” (1978), että kriisi heijasti voimakkaasti esimerkiksi koko Yhdysvaltojen talouden kuvaan. Artikkelisiin listattuja asioita ovat esimerkiksi muutokset kaupankäynnissä (trade flow), maksutase vaikeuksissa, inflaation kiihtymisessä, uusien investointirakenteiden ilmestymisessä ja öljydollareiden kerääntymisessä.¹⁷⁶

Helsingin sanomat ei kuitenkaan ollut kovin huolissaan Suomen tilanteesta liittyen uuteen mahdolliseen öljysaartoon. Eräässä uutisjulkaisussa sodan ajalta lukee alaotsikossa, ettei öljypula uhkaa Suomea. Julkaisussa otsikkoa perusteltiin sillä, että öljyvarastot riittävät sekä kotitalouksien, teollisuuden että liikenteen tarpeisiin useaksi kuukaudeksi.¹⁷⁷ Toisin kuitenkin kävi. Jo joulukuussa *Helsingin Sanomat* uutisoi hallituksen julkaisemasta energiasäästöohjelmasta, jossa öljyn ja sähkön käyttöä pyritään säännöstelemään. Uutisen mukaan tavoitteena oli laskea öljynkulutusta kymmenen prosenttia. Rajoitusten oli ajatus olla voimassa vuoden 1974 toukokuuhun asti.¹⁷⁸

Myös *Suomen kuvalehti* tarttui kiinni maailmanlaajuiseen energiakriisiin. Lehti myötäili, ainakin osittain, vielä joulukuussa 1973, ettei kriisi kohtele Suomea ollenkaan samalla tavalla kuin esimerkiksi läntistä Eurooppa, joissa esimerkiksi sunnuntaiautoilu on kriisin seurauksena kielletty. Lehti perusteli kantaansa sillä, että Suomen riippuvuus Lähi-idän arabiöljystä oli paljon pienempi kuin Länsi-Euroopan mailla. Lehti kirjoitti 15.2.1974, että kriisin alkaessa meillä suomalaisilla ei kuulemma ollut mitään hätää, kun suurin osa öljyistämme tulee Neuvostoliitosta. Julkaisussa kerrotaan ironisesti suomalaisten naureskelleen ruotsalaisille, että öljy ei tule Suomesta loppumaan. Lehti kuitenkin jatkaa havainnollistaakseen nykytilannetta: ”Nyt ruotsalaiset nauravat meille täysin sydämin takaisin: Suomen teollisuus maksaa käyttämästään raskaasta polttoöljystä kaksinkertaista hintaa Ruotsiin ja moniin muihin maihin verrattuna! Meillä on Euroopan kallein öljy.”¹⁷⁹ Tämä näkyi kuluttajan arjessa. Esimerkiksi *Ilta-Sanomat* mainitsi 5.1.1973 julkaisemassaan artikkelissaan, että öljypula vaikuttaa jopa

¹⁷⁵ HS 13.10.1973, nro.276, s.17

¹⁷⁶ Issawi. C (1978), s.16

¹⁷⁷ HS 12.10.1973, nro.275, s.25

¹⁷⁸ HS 19.12.1973, nro.341, s.14

¹⁷⁹ Suomen Kuvalehti 15.02.1974, nro.7, s. 33

muovikassien valmistukseen ja sitä kautta saatavuuteen.¹⁸⁰ 13.12.1973 puolestaan pohdittiin lehdessä vaihtoehtoisen energian käytöstä öljyn riittävyyden vuoksi. Artikkelissa nostettiin esille turpeen poltto sekä höyryveturien käyttö dieselvetureiden korvaajana öljypulan aikana.¹⁸¹

Ilta-Sanomat mainitsivatkin eräässä artikkelissaan 26.2.1974, että ruuhkien ja sitä kautta saasteiden väheneminen on ainoa myönteinen seuraus öljykriisistä.¹⁸² Kuten huomaamme esimerkeistä, öljypulan aiheuttamat ongelmat olivat uutisoinnin aiheena lehdissä. Etenkin kun rajoituksista alettiin keskustelemaan eduskunnassa. Se miksi vuonna 1973 arabit onnistuivat paremmin öljyaseen käytössä kuin millään aikaisemmalla kerralla, täytyy meidän ymmärtää muutoksia, jotka tapahtuivat 1960- ja 1970-lukujen taitteessa ja sitä ennen.

Maailman energiantarve ja siihen liittynyt energiapolitiikka oli muuttunut jonkin verran sotien välisenä aikana mutta suurempi muutos nähtiin vuosikymmenten aikana tapahtuneissa muutoksissa. Öljyn osuus energiantuotannossa nousi 29 prosentista vuonna 1950 46 prosenttiin vuonna 1972.¹⁸³ Euroopan vaikutusvalta alueella oli myös vähentynyt huomattavasti viimeisten vuosikymmenten aikana samalla kun alueen maat olivat lähentyneet esimerkiksi Neuvostoliittoa. Tämän lisäksi öljyn kysyntä oli noussut sotien välisenä aikana yli kymmenen prosenttia vuodessa. Tämä oli lopulta johtanut esimerkiksi siihen, että 35 prosenttia Yhdysvalloissa käytetystä öljystä tuotiin ulkomailta.¹⁸⁴

Öljykriisillä oli kauaskantoisia seurauksia. Yhteiskuntatieteiden professori Roy Licklider nostaa esille artikkelissaan ”The Power of Oil: The Arab Oil Weapon and the Netherlands, the United Kingdom, Canada, Japan, and the United States”, että kriisi sai aikaan suuria muutoksia sekä valtioiden energiapolitiikassa että politiikassa Israelia vastaan. Esimerkiksi Euroopan maat eivät antaneet enää Yhdysvalloille lupaa käyttää sotilastukikohtiaan Israelin aseistamiseen. Myös esimerkiksi Alankomaiden, johon öljykriisi vaikutti yllättävän paljon, suhtautumisessa Israeliin voitiin havaita muutosta. Ennen Israelin hyvänä liittolaisena tunnettu maa oli hyväksynyt EEC:n lausunnon liittyen 1973 sotaan, jossa ehdotettiin, että osana rauhaa Israelin pitäisi vetäytyä pois vuonna 1967 miehittämiltään alueilta¹⁸⁵. Licklider nostaa esille myös, että öljykriisi vaikutti myös YK:ssa annettuihin lausuntoihin liittyen palestiinalaiskysymykseen.

¹⁸⁰ *Ilta-Sanomat* 05.01.1974, nro.4, s. 28

¹⁸¹ *Ilta-Sanomat* 13.12.1973, nro.287, s. 2

¹⁸² *Ilta-Sanomat* 26.02.1974, nro.47, s. 2

¹⁸³ Painter, D (2014), s.189

¹⁸⁴ Issawi, C (1978), s.5-11

¹⁸⁵ Licklider, R (1988), s.209-210

7. Henkilökuvien luominen

Henkilökuvien luominen on keskeisessä osassa suomalaisen lehdistön uutisointia tutkimani konfliktien aikana. Osapuolten presidentit ja pääministerit toimivat keskeisessä osassa konfliktin syitä ja sen seurauksia tarkastellessa. Tämän takia lehdistössä luotiin tietty kuva johtajista ja voidaan liittää eri asioita heihin konfliktiin liittyen.¹⁸⁶ Arabivaltioiden ja Israelin johtajat esiintyivät lukuisissa eri lehtien artikkeleissa, joissa heitä ja heidän puheitaan analysoitiin. Esimerkiksi *Helsingin sanomat* julkaisi artikkelin, jossa käydään läpi kolmen sodan osapuolen Israelin (Golda Meir), Egyptin (Anwar Sadat) ja Syyrian (Hafez al-Assad) johtajia. Artikkelit tuo esille hyvin tiivistettynä johtajien henkilöhistorian, luonteet, poliittiset taustat sekä teot.

7.1 Gamal Abdel Nasser

Lähi-idän kriisien johtajista, Yhdistyneen arabitasavallan eli Egyptin silloinen presidentti Gamal Abdel Nasser saa eniten huomiota. Hänet pyritään esittämään kulttihahmona kaikille arabimaille. Lehdistä saakin sen käsityksen, että Nasser yksin johtaa kolmen arabimaan taistelua Israelia vastaa Syyrian ja Jordanian ollessa vain Egyptin nukkevaltioita.

Tarek Osman kirjoittaa kirjassaan *Egypt on the Brink : From Nasser to Mubarak* (2011), että Nasser symboloi miljoonille egyptiläisille sitä pelastajaa ja viimeistä profettaa, joka irrotti Egyptin imperialistien kahleista.¹⁸⁷ Tämä tulee ilmi myös suomalaisen lehdistön artikkeleissa etenkin silloin, kun Nasser jätti eroanomuksensa presidentinvirasta Egyptille huonosti päättyneen Kuuden päivän sodan seurauksena. Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* kirjoitti 10.6.1967 Nasserista ja hänen valtakaudestaan otsikolla ”Arabiyhtenäisyyden profetta”. Artikkelit kuvaa presidentin uraa hyvin kaksijakoisena. Osa odotti Nasserista ja Egyptistä arabimaailman yhdistäjää, jota hän artikkelin mukaan oli jo ennen valtaan astumista havainnoinut, kun taas osa suhtautui häneen epäilevästi ja jopa maailmanrauhaa järkyttävänä henkilönä.¹⁸⁸

Kansan reaktio eroanomukseen liittyen puoltaa *Helsingin sanomien* narratiivisia Nasserin ”profetiaisuudesta”. Lehti raportoi suuresta väkijoukosta, joka jutun kuvatekstin mukaan

¹⁸⁶ HS 09.10.1973, nro.272, s21

¹⁸⁷ Osman, T. (2011), s.51-52

¹⁸⁸ HS 10.06.1967, nro. 135, s.13

huutaa ”me haluamme Nasserin”.¹⁸⁹ *Ilta-Sanomat* myös uutisoi Nasserin mahdollisesta jatkamisesta otsikolla 10.6.1967 ”Nasser peruuttanee eronsa tänään kansalliskokouksessa”. Huhut tästä eropäätöksen kumoamisesta oli siis kantautunut suomalaisen median korviin ennen aamulla myyntiin ilmestyvän lehden painoon menoa.¹⁹⁰

Vaikka Nasser nähdään historiassa arabyhtenäisyyden eli panarabialaisuuden keulahahmona, järjestytti hän toiminnallaan monia konservatiivisempia arabivaltioita. Jo edellä mainitussa *Helsingin sanomien* Nasserin elämästä ja merkittävydestä kertovassa artikkelissa mainittiin esimerkiksi se, että Nasser ajattelullaan ja politiikallaan aiheutti pelkoa monissa arabimonarkeissa.¹⁹¹ Kuitenkin Egyptin Kuuden päivän sodan tappio oli isku Nasserin arvovalle, ja hänen asemansa koko Arabimaailman johtajana heikkeni.¹⁹²

Nasser kuoli sydänkohtaukseen palattuaan kokouksesta liittyen Jordanian ”mustaan syyskuuhun”. Hänen kerrotaan yrittäneen ratkaista länsimielisen arabisiiven ja radikaalimman siiven, joka väitti Jordanian kuningas Husseinin olevan pelkkä lännen nukkehallitsija, välisen eripuraa liittyen Jordanian kysymykseen.¹⁹³ Tämä Nasserin viimeinen poliittinen teko kuvastaa hyvin hänen asemaansa arabivaltioiden luomassa yhteisössä ja sitä kautta koko maailmassa.

Puheessaan 29.5.1967 Nasser kertoi tavoitteistaan kriisin suhteen. Nasser nosti esiin kriisin taustat ja mainitsi puheessaan Egyptin kansalliskokoukselle, että vuosien 1948 ja 1956 tapahtumat olivat länsimaiden järjestämät ja tälläkin hetkellä, vuonna 1967, vihollinen ei ole pelkästään Israel vaan myös koko läntinen maailma.¹⁹⁴ Nasserin pelko lännen suhteen esiintyi myös sodan aikana, kun hän syyttää länsimaita, etenkin Yhdysvaltoja sekä Isoa-Britanniaa suorasta osallistumisesta konfliktiin.¹⁹⁵

7.2 Anwar Sadat

Nasserin kuoltua Egyptissä valtaan nousi hänen varapresidenttinsä Anwar Sadat. *Helsingin sanomat* kirjoittavat Sadatista 9.10.1973 artikkelissa, että Egyptin uudella presidentillä oli

¹⁸⁹ HS 11.06.1967, nro.136, s.7

¹⁹⁰ *Ilta-Sanomat*, 10.06.1967, nro. 116, s. 1

¹⁹¹ HS 10.06.1967, nro. 135, s.13

¹⁹² Hourani, A. (1991), s.416

¹⁹³ Alexander. A (2005), To the brink and back. Haettu 1.1.2023 osoitteesta: <https://web-p-ebSCOhost-com.ezproxy.jyu.fi/ehost/ebookviewer/ebook/ZTAWMHh3d19fMTU0NzQwN19fQU41?sid=dc320c36-cfb1-4075-80a0-7ab909b62504@redis&vid=0&format=EK&rid=1>

¹⁹⁴ Smith. C, (2007), s. 302-303

¹⁹⁵ HS 07.06.1967 nro.132, s.22

haastava paikka täyttää Nasserin saappaat.¹⁹⁶ Tässä Sadat kuitenkin onnistui, jokseenkin omalla tavallaan.

Anwar Sadatin luonnetta ja poliittista tyyliä voidaan kuvata hyvin erilaisena verrattuna Nasseriin. Siinä missä Nasser oli hyvin kriittinen tai suorastaan vihamielinen länsimaita kohtaan, Sadat pyrki lähentymään länttä ja uudistamaan maansa taloutta vapaammaksi. Hänen poliittiseen tyyliinsä liittyi sekoitus vaikutteita niin Egyptin omasta poliittisesta kulttuurista kuin sekä idästä että lännestä saaduista poliittisista toimintatavoista.¹⁹⁷

Yhdysvaltalainen journalisti Thomas Lippman kirjoittaa teoksessaan *Hero of the Crossing : How Anwar Sadat and the 1973 War Changed the World* (2016) Sadatin uskoneen, että oli tärkeää rikkoa Neuvostoliiton ote Egyptistä ja lähentää maan suhteita Yhdysvaltoihin sekä länteen, jotta ne palvelisivat Sadatin poliittisia tavoitteita.¹⁹⁸ *Helsingin Sanomat* yhtyi tähän presidentin enemmän länsimieliseen ajattelutapaan kirjoittamalla, että Sadat muistuttaa enemmän länsimaista poliitikkoa kuin kukaan muu Egyptissä.¹⁹⁹ Sadat muistetaan myös Israelin kanssa käydyistä rauhanneuvotteluista ja erosi tässäkin edeltäjänsä Nasserin toimintatavoista. Hän saikin vuoden 1978 Nobelin rauhanpalkinnon yhdessä Israelin silloisen pääministerin Menachem Beginin kanssa.²⁰⁰

Vaikka Sadat uransa loppupuolella sai Nobelin rauhanpalkinnon, muistetaan hänet myös vuoden 1973 sodan aloittaneena henkilönä Egyptin hyökättyä Israelin joukkoja vastaan lokakuussa 1973. Lehdistössä Sadatin kerrotaan perustelleen hyökkäystä Siinain takaisin valtauksella.²⁰¹ Tutkimuskirjallisuudessa Sadatin poliittisten tavoitteiden vuoden 1973 sodalle erit. Lippman esimerkiksi kirjoittaa teoksessaan, että Sadat kyllä tahtoi saada kaikki Egyptin vuonna 1967 menettämät alueet takaisin, mutta hän ymmärsi, että todellisuudessa alueet voitaisiin saada takaisin vain neuvotteluiden kautta. Tämä vaati Yhdysvaltojen tuen, jotta kyseinen suurvalta pystyisi painostamaan Israelia neuvotteluissa. Vaikka sota päättyi lopulta Egyptin ja sen liittolaisten sotilaalliseen tappioon, Lippman nostaa esille, että Sadat oli kuitenkin savuttanut omat poliittiset tavoitteensa. Käsitys Israelin voittamattomuudesta ja

¹⁹⁶ HS, 09.10.1973, nro.272, s.21

¹⁹⁷ Aulas, M.-C. (1982), s. 6-7

¹⁹⁸ Lippman, T (2016), s. xiv

¹⁹⁹ HS 09.10.1973, nro.272, s.21

²⁰⁰ Haettu 2.1.2023 osoitteesta <https://www.history.com/topics/middle-east/camp-david-accords>

²⁰¹ HS 08.10.1973, nro.271, s. 17

arabien kykenemättömyydestä alkoi horjumaan, mikä puolestaan vaikutti Sadatin tavoittelemaan neuvottelusuhteiden vakautumiseen.²⁰²

Se miksi Sadat julkisesti painotti Sodan alettua alueiden takaisinvaltaamista sotilaallisesti, vaikka se soti hänen omia ajatuksiaan vastaan, on mielenkiintoinen pohdinnan kohde. Egyptin aloittamalle hyökkäykselle täytyi löytää syy. Siinä takaisinvaltaus ja Suezin kanavan avaaminen voidaan ajatella olevan riittäviä syitä sekä omalle kansalle, että kansainvälisellä pelikentällä. Sadatin oli myös saatava toiminnalleen arabimaailman tuki. *Suomen Kuvalehti* kirjoittikin 12.10.1973 julkaistussa artikkelissa, että Israelin vuonna 1967 miehittämien alueiden takaisinvaltaaminen oli arabivaltioiden tärkein tavoite.²⁰³

Sadat murhattiin 6.8.1981 arabisissien ammuttua hänet kesken sotilasparaatin. Presidentin uudistusmielinen politiikka ja Israelin kanssa tehty rauhansopimus sai aikaan kovaa kritiikkiä, minkä voitaisiin ajatella koituneen lopulta presidentin kohtaloksi. Sadatin uudistukset kuitenkin näkyvät yhä tänä päivänä Lähi-idän geopolitiikassa.²⁰⁴

7.3 Moshe Dayan

Moshe Dayan esiintyy keskeisenä henkilönä lehdistössä molempien sotien aikana. Tämä israelilainen kenraali ja poliitikko on vaikuttanut omalla toiminnallaan merkittävästi Israelin geopolitiittisiin tavoitteisiin aina Suezin kriisistä lähtien, jossa hän tuli tunnetuksi. Vuosien 1967 ja 1973 sotien aikana hän toimi maansa puolustusministerinä ja oli keskeisessä osassa niiden aikoina tehdyissä poliittisissa päätöksissä.²⁰⁵ Israelilainen historioitsija Mordechai Bar-On kirjoittaa teoksessaan *Moshe Dayan: Israel's Controversial Hero* (2012) Dayanin oleva se mies, joka kykeni uudelleenorganisoimaan Israelin puolustusvoimat 1950-luvulla ja johtamaan maan voittoon sen sodissa 1950-luvulta aina 1970-luvulle.²⁰⁶

Helsingin sanomat kirjoittaa ennen kuuden päivän sodan syttymistä kriisin alla, että Dayan oli toiminut sotilaana jo nuoresta pitäen. Hän oli aktiivisesti osallistunut esimerkiksi juutalaisen militanttijärjestön Haganan toimintaan ja palvelut tiedustelijana brittiarmeijan riveissä toisessa maailmansodassa, missä hän menetti myös toisen silmänsä.²⁰⁷ Dayanista luodaan siis hyvin

²⁰² Lippman. T (2016), s.2-3

²⁰³ Suomen Kuvalehti 12.10.1973, nro 41, s. 36

²⁰⁴ Lippman. T (2016), s.245-252

²⁰⁵ Haettu 28.2.2023 osoitteesta: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/moshe-dayan>

²⁰⁶ Bar-On. M (2012) s.viii

²⁰⁷ HS 03.06.1967, nro.128, s.14

sotilaallinen kuva. Vaikka hän toimi 1967 ja 1973 sotien aikana puolustusministerinä, ei hänestä luoda poliitikon vaan kenraalin kuvaa. *Ilta-Sanomat* kirjoitti kuuden päivän sodan jälkeen, että Israelissa on nousussa militarismi ja kertoo Moshe Dayanin sotahaukkoineen oleen tästä todiste.²⁰⁸

Dayanin maine israelilaisena sotasankarina voidaan allekirjoittaa. Vaikka hänen sotilaalliset ansionsa otetaan huomioon eri yhteyksissä, eivät hänen poliittiset ansionsa saa kauheasti huomiota. Bar-On nosta esille esimerkiksi seikan, ettei Dayan onnistunut vakauttamaan Israelin vuonna 1967 miehittämiä palestiinalaisalueita, vaan alueilla nousi kiivas vastarinta miehittäjähallintoa vastaan. Hän myös toimi keskeisessä osassa Egyptin kanssa käymissä rauhanneuvotteluissa.²⁰⁹

7.4 Golda Meir

Israelin silloista pääministeriä Golda Meiriä lehti kuvailee isoäitimäiseksi, joka ajautui maansa pääministeriksi yllättäen eläköityneenä isoäitinä kompromissiratkaisuna. *Helsingin sanomat* kuvaili Meiriä naiselliseksi viisaat silmät omaavaksi johtajaksi, joka on kuitenkin tukeva rakenteeltaan.²¹⁰ Lehti antoi Meiristä hyvinkin lempeän ja isoäidillisen kuvan. Sitä hän varmasti on myös ollut. Meir valittiin Israelin työväenpuolueen johtoon ja sitä kautta koko maan pääministeriksi²¹¹.

Kuitenkin historia osoittaa, että Meir on osannut varhaisena ja menestyneenä naispoliitikkona raivaamaan itsellensä paikan Israelin politiikassa. Israelilainen historioitsija Meron Medzini kertoo Meirin olleen ainoa ”mies” Israelin valtion entisen päämiehen David Ben-Gurionin hallituksessa²¹². *Suomen kuvalehti* tuki *Helsingin Sanomien* analyysiä pääministeristä ja kuvaili 16.11.1973 julkaistun lehden ”ken on hän?”-osiossa Meiriä henkilöksi, joka aina on kutsuttu uudestaan palvelemaan joko Israelin työväenpuoluetta tai valtiota, sillä hän oli ainoa, joka pystyi pitämään nämä kaksi koossa, vaikka hän vain haluaisi viettää eläkepäiviään ja ”lukea kirjoja”²¹³.

²⁰⁸ *Ilta-Sanomat* 13.06.1967, nro 118, s. 4

²⁰⁹ Bar-On. M (2012) s.viii-ix

²¹⁰ HS 09.10.1973, nro.272, s21

²¹¹ Haettu 30.12.2022 osoitteesta: <https://jwa.org/encyclopedia/article/meir-golda#pid-17527>

²¹² Medzini, M. (2017), s.XIX

²¹³ *Suomen Kuvalehti* 16.11.1973, nro 46, s. 76

Meir osasi toimia päättävällä tavalla kriisitilanteessa. Sodan jälkeen *Ilta-Sanomat* kirjoitti Meirin puhuneen maansa parlamentissa käyttäen ”voimaannuttavaa” retoriikkaa siitä, että Israel on nyt vahvempi ja valmiimpi kuin sodan alussa.²¹⁴ Meirin pääministerikausi kuitenkin johti lopulta hänen eroonsa. Tämä johtui vuoden 1973 sodan jälkeisistä epäluottamuksesta pääministeriä kohtaa, mikä puolestaan johti kiistoihin työväenpuolueen sisällä. Hänen oma väsymyksensä myös edesauttoi eroa.²¹⁵

²¹⁴ *Ilta-Sanomat* 14.11.1973, nro 263, s. 24

²¹⁵ Medzini, M. (2017), s.63

8. Päättäntö

Konfliktit täyttivät vahvasti sanomalehtien sivut. Sodat olivat keskeisimmässä osassa sotien päivien uutisointia. Tämä johti siihen, että tarkastelun kohteena oleva lähdeaineisto oli laaja. Se antoi mahdollisuuden siihen, että konfliktia olisi pystytty tarkastelemaan melkein pelkästään alkuperäislähdeaineiston avulla. Toisaalta, koska lehdistössä esiintynyt tieto sotaan liittyen oli tuoretta, täytyi analysoinnin apuna käyttää laajasti myös tutkimuskirjallisuutta konflikteihin liittyen.

Kuten toin jo johdanto-osiossa esille, pyrin lähestymään konflikteihin liittyvää uutisointia niissä esiintyviä teemoja tarkastelemalla. Teemoihin liittyen oli havaittavissa monenlaisia asioita, jotka puhuttelivat yleisöä kyseisenä ajankohtana. Keskeisin teema, joka uutisartikkeleissa esiintyi, oli sota- ja taistelutapahtumien kuvaaminen. Sekä kuuden päivän sodasta että vuoden 1973 sodasta oli hyvinkin tarkkoja kuvauksia taisteluista, joukkojen liikkeistä sekä konfliktien mahdollisesta laajentumisesta. Kuvaaminen sotatapahtumista oli välillä melko yksityiskohtaista. Osapuolten menestyksistä konfliktien aikana raportoitiin aktiivisesti. Uutisoinnista saikin hyvin selkeän kuvan siitä, miten konfliktit kehittyivät päivien kuluessa. Kuitenkin useissa tilanteissa, lehdistön saama tieto koostui vain muutamista lähteistä. Useimmiten saatu tieto riippui osapuolten antamasta tiedoista ja lopullinen kokonaisuus sodista alkoi lehdistössä hahmottumaan viimeistään sotien viimeisiin päiviin tultaessa.

Lehdistössä esiintynyt tapahtumakuvaus oli useimmiten melko varovaista. Esimerkiksi, kun tiedonannoissa osapuolet antoivat ristiriitaista tietoa johonkin tapahtumaan liittyen, ei lehdistössä voitu olla varmoja siitä, mitä oikeasti oli tapahtunut. Hyvä esimerkki tästä on tutkimuksessa esiin nostettu tapahtuma vuoden 1973 tulitaukoon liittyen, jossa molemmat osapuolet syyttelivät toisiaan tuoreen YK:n asettaman tulitauon rikkomisesta. Kuitenkin varman oloista raportointia sotatapahtumista lehdistön uutisoinnista myös löytyy. Etenkin kuvaukset Israelin joukkojen nopeasta etenemisestä kesäkuussa 1967 ovat hyvinkin varman oloisia jopa arabien myöntäessä sotilaallinen katastrofi ensimmäisen päivän jälkeen.

Uutisoinnista nousi myös esiin esimerkiksi selkeä kylmän sodan ilmapiiri. Suurvaltapoliittinen asetelma oli näkyvillä lehdistön kirjoituksissa, etenkin kun kyseessä oli sotilaallinen toiminta alueella. Egyptin syyttäessä länsiblokkia Israelin avustuksesta johti suoraan öljykriiseihin vuosina 1967 ja 1973, mikä puolestaan näkyi lehdistön uutisartikkeleissa. Myös YK oli merkittävässä osassa konfliktiin liittyvässä lehdistön artikkeleissa, mutta järjestön rooli nähtiin

enemmän suurvaltojen keskustelualustana, kuin itsenäisten maiden tasavertaisena ulkopoliittisena kenttänä.

Tutkimuksen suurin haaste oli kokonaisuuden luominen. Koska tarkastelukohteet olivat konfliktiin liittyvät eri teemat, luvut jäivät toisistaan melko irrallisiksi toisistaan. Yhtäläisyyksiä kuitenkin löytyi ja esimerkiksi eri teemojen käyttö politiikan välineenä konfliktissa nousi esille myös suomalaisessa lehdistössä. Ulkovallat reagoivat niin öljypulaan kuin pakolaiskysymykseen ja käyttivät näitä osana sen ajan poliittista diskurssia.

Kuitenkin teemat tulivat käsitellyiksi ja pystyin nostamaan esiin kunkin teeman pääasialliset diskurssit konflikteihin liittyen. Näitä diskursseja tarkastellessa kokonaisuus konflikteista pääsi muodostumaan. Kuten jo aiemmin totesin, tutkimani lehdistö selvästi haki idän ja lännen vastakkainasettelua, mikä kuvastaa koko kylmän sodan ilmapiiriä ja konflikteja osana sitä. Esiintyneet diskurssit siis kuvastivat hyvin tutkimaani ajanjaksoa etenkin poliittisesti. Jopa kristillishistoriallinen näkemys, eli juutalaisten oikeutus maahan ja pyhän maan symboliikka, esiintyi jossain määrin tutkimani lehdistön artikkeleissa.

Tutkimuskysymykset antoivat hyvän pohjan teemojen tarkasteluun. Ne mahdollistivat aiheen käsittelyn useammasta näkökulmasta. Pelkästään useamman teeman tarkastelu mahdollisti useamman näkökulman huomioimisen tutkimuskysymysten avulla konflikteihin liittyen. Sodista sekä arabimaiden esittämä narratiivi, että Israelin esittämä narratiivi nousivat esille, sillä lehdistö omissa artikkeleissaan käytti ensisijaisesti osapuolten antamia tietoja. Tutkimuskirjallisuus toi tähän myöhemmän näkökulman, johon oli helppo verrata lehdistön esiin nostamia diskursseja sotiin liittyen.

Tutkimus kuitenkin loi hyvän pohjan mahdollisesti jatkaa joko konfliktiin liittyvällä teemalla tai lehdistöhistoriaan ja -tutkimukseen liittyvällä teemalla. Aihe antoi mahdollisuuden uppoutua hyvinkin syvälle lehdistötutkimuksen pyörteisiin etenkin historian tutkijan näkökulmasta. Koska konfliktit liittyvät vahvasti kylmään sotaan, olisi tutkimusta mahdollista laajentaa tai vaihtaa aihetta toiseen kylmän sodan teemaan liittyen.

9. Alkuperäislähteet ja tutkimuskirjallisuus

Alkuperäislähteet

Helsingin Sanomat:

HS 20.05.1967, nro.114

HS 24.05.1967, nro.118

HS 02.06.1967, nro.127

HS 03.06.1967, nro.128

HS 06.06.1967, nro. 131

HS 07.06.1967, nro. 132

HS 08.06.1967, nro. 133

HS 10.06.1967, nro .135

HS 11.06.1967, nro. 136

HS 12.06.1967, nro.137

HS 13.06.1967, nro.138

HS 14.06.1967, nro.139

HS 15.06.1967, nro 140

HS 16.06.1967, nro. 141

HS 20.06.1967, nro. 145

HS 02.09.1967, nro217

HS 06.10.1973, nro.269

HS 07.10.1973, nro.270

HS 08.10.1973, nro. 271

HS 09.10.1973, nro. 272

HS 11.10.1973, nro. 274

HS 12.10.1973, nro.275

HS 13.10.1973, nro.276

HS 14.10.1973, nro.277

HS 15.10.1973, nro. 278

HS 16.10.1973, nro. 279

HS 18.10.1973, nro.281

HS 23.10.1973, nro. 286

HS 24.10.1973, nro.287

HS 19.12.1973, nro.341

HS 08.07.1976, nro.161

Ilta-Sanomat

Ilta-Sanomat 01.06.1967, nro. 108

Ilta-Sanomat 05.06.1967, nro 111

Ilta-Sanomat 07.06.1967, nro. 113

Ilta-Sanomat 10.06.1967, nro. 116

Ilta-Sanomat 12.06.1967, nro 117

Ilta-Sanomat 13.06.1967, nro 118

Ilta-Sanomat 19.06.1967, nro.123

Ilta-Sanomat 22.06.1967, nro 126

Ilta-Sanomat 15.10.1973, nro 238

Ilta-Sanomat 26.10.1973, nro. 248

Ilta-Sanomat 14.11.1973, nro 263

Ilta-Sanomat 13.12.1973, nro.287

Ilta-Sanomat 05.01.1974, nro.4

Ilta-Sanomat 26.02.1974, nro.47

Suomen kuvalehti

Suomen Kuvalehti 03.06.1967, nro 22

Suomen Kuvalehti 10.06.1967, nro. 23
Suomen Kuvalehti 17.06.1967, nro 24
Suomen Kuvalehti 01.07.1967, nro. 26
Suomen Kuvalehti 12.10.1973, nro.41
Suomen Kuvalehti 16.11.1973, nro 46
Suomen Kuvalehti 15.02.1974, nro.7

Internet Lähteet:

Alex, *Oil deposits and GDP per capita in the Middle East*, Vividmaps, Haettu 20.3.2023 osoitteesta: <https://vividmaps.com/oil-deposits-and-gdp-per-capita-in/>

Aljazeera, 9.12.2003, *The Arab -Israeli Wars*, Haettu 4.3.2023 osoitteesta: <https://www.aljazeera.com/news/2003/12/9/the-arab-israeli-wars>

An Introduction to the Causes of War: Patterns of Interstate Conflict from World War I to Iraq: <https://www.amazon.com/Introduction-Causes-War-Patterns-Interstate/dp/0742555100>

Britannica, *Yom Kippur War*, Haettu:12.1.2023 osoitteesta: <https://www.britannica.com/event/Yom-Kippur-War>

Carpenter. J.W (2022), *The Biggest Oil Producers in the Middle East*, Investopedia, Haettu 10.1.2023 osoitteesta: <https://www.investopedia.com/articles/investing/101515/biggest-oil-producers-middle-east.asp>

Corpertt. M, 22.11.2013, *Oil Shock of 1973–74*, Federal Reserve History, Haettu 28.2.2023 osoitteesta: <https://www.federalreservehistory.org/essays/oil-shock-of-1973-74>

Dentzel. Z, *How the Internet Has Changed Everyday Life*, bbvaopenmind, Haettu 3.3.2023 osoitteesta: <https://www.bbvaopenmind.com/en/articles/internet-changed-everyday-life/>

Dubnov. A, 1.2.2016, *Arie Dubnov on Hillel Cohen's Year Zero of the Arab-Israeli Conflict*, Marginalia, Haettu 15.3.2023 osoitteesta: <https://themarginaliareview.com/a-history-of-violence-by-arie-dubnov/>

Gross. S (2017), *The 1967 War and the "oil weapon"*, Haettu 10.1.2023 osoitteesta: <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2017/06/05/the-1967-war-and-the-oil-weapon/>

History.com, 9.11.2009, *Yom Kippur War*, Haettu 21.3.2023 osoitteesta:

<https://www.history.com/topics/middle-east/yom-kippur-war>

History.com, 15.3.2018, *Camp David Accords*, Haettu 2.1.2023 osoitteesta:

<https://www.history.com/topics/middle-east/camp-david-accords>

HS (6.1.1998) Haettu 20.4.2022 osoitteesta: <https://www.hs.fi/muistot/art-2000002623736.html>,

HS (26.2.2006) Haettu 20.4 osoitteesta: <https://www.hs.fi/muistot/art-2000002623353.html>

Jewish Virtual Library, 28.2.2023 osoitteesta: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/moshe-dayan>

Kivinen, O (1992), *Päätoimittaja Teo Mertanen*, Haettu 20.4.2022 osoitteesta:

<https://www.hs.fi/i ihmiset/art-2000003152166.html>

Mabro, R. *The Oil Weapon.*, The Oxford Institute for Energy Studies, Haettu 10.2023

osoitteesta: <https://www.oxfordenergy.org/publications/the-oil-weapon/>

Oxford Reference, *Proxy War*, Haettu 29.1.2023 osoitteesta:

<https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/acref/9780199670840.001.0001/acref-9780199670840-e-1742>

Suomen Rauhanturvaajaliitto, 10.12.2021, Haettu:

24.1.2023 <https://rauhanturvaajaliitto.fi/blog/2021/12/10/65-vuotta-ensimmaiseen-operaatioon-lahdosta/>

United Nations, Peacekeeping.UN Haettu 24.1.2023 osoitteesta:

<https://peacekeeping.un.org/en/mission/past/unef1backgr1.html>

Tutkimuskirjallisuus

Anne Alexander. (2005). *Nasser*. Haus Publishing.

Aulas, M.-C. (1982). Sadat's Egypt: A Balance Sheet. *MERIP Reports*, 107, 6–31.

<https://doi.org/10.2307/3011724>

BAR-SIMAN-TOV, Y. (1998). The United States and Israel since 1948: A “Special Relationship”? *Diplomatic History*, 22(2), 231–262. <http://www.jstor.org/stable/24913659>

Bar-On, M. (2012). *Moshe Dayan: Israel's Controversial Hero*. Yale University Press.

- BAR-SIMAN-TOV, Y. (1998). The United States and Israel since 1948: A “Special Relationship”? *Diplomatic History*, 22(2), 231–262. <http://www.jstor.org/stable/24913659>
- Cashman, G (2007), *An Introduction to the Causes of War: Patterns of Interstate Conflict from World War I to*, P Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Daigle, C. (2012). *The Limits of Détente: The United States, the Soviet Union, and the Arab-Israeli Conflict, 1969-1973*. Yale University Press.
- Daoudi, M. S., & Dajani, M. S. (1984). The 1967 Oil Embargo Revisited. *Journal of Palestine Studies*, 13(2), 65–90. <https://doi.org/10.2307/2536897>
- Dayan, M (1976). *Story of My Life*. Da Capo Press
- Fairclough, N., Blom, V., & Hazard, K. (1997). *Miten media puhuu*. Vastapaino.
- Fernández, P. A. *Peacekeeping: Global Perspectives, Challenges and Impacts*. Nova Science Publishers, Incorporated.
- Freedman, R. (2012). *Israel and the United States: Six Decades of US-Israeli Relations*. Routledge.
- Gawrych, G. (1996), *The 1973 Arab-Israeli war : the albatross of decisive victory*, Fort Leavenworth, Kan. : Combat Studies Institute, U.S. Army Command and General Staff College
- Heller, J., & Project Muse. (2010). *The United States, the Soviet Union and the Arab-Israeli conflict, 1948–67: Superpower rivalry*. Manchester University Press.
- Hourani, A. (1991). *A history of the Arab peoples*. Faber and Faber.
- IDF (1982), *The Attack on the “Liberty” “incident*, History department Research and ‘instruction Branch, Haettu 8.3.2023 osoitteesta: <http://thelibertyincident.com/docs/israeli/IDF-history-report-en.pdf>
- Issawi, C. (1978). The 1973 Oil Crisis and After. *Journal of Post Keynesian Economics*, 1(2), 3–26. Haettu 21.12.2022 osoitteesta: <http://www.jstor.org/stable/4537467>
- Juusola, H. (2005). *Israelin historia*. Gaudeamus.
- Johnson, P (1987). *A History of the Jews*. Harper & Row
- Kahalani, A (1999), *Warriors Way* (käänt. engl. Naftali Greenwood). Tel Aviv: Steimatzky. Alkuperäisjulkaisu 1989
- Karlsson, R., & Jaatinen, E. (1996). *Kansikuva uusiksi: Kuusikymmentä vuotta elämää ja ihmisiä Yhtyneissä kuvalehdissä*. Yhtyneet kuvalehdet.
- Kivioja, P. (2008). *Iltapäivälehdet mediakentän ja yhteiskunnan muutoksessa*. Tampereen yliopisto, journalismin tutkimusyksikkö : Taju [jakaja].

- Kochavi, A. J. (2012). The US, Britain and the Palestinian Refugee Question after the Six Day War. *Middle Eastern Studies*, 48(4), 537–552. <http://www.jstor.org/stable/41721151>
- Licklider, R. (1988). The Power of Oil: The Arab Oil Weapon and the Netherlands, the United Kingdom, Canada, Japan, and the United States. *International Studies Quarterly*, 32(2), 205–226. <https://doi.org/10.2307/2600627>
- Lippman, T. W. (2016). *Hero of the crossing : How anwar sadat and the 1973 war changed the world*. Potomac Books.
- Little, D. (2009). *American Orientalism: The United States and the Middle East since 1945*. The University of North Carolina Press.
- Makovsky, D (2012). The United States and the Arab-Israeli Conflict from 1945 to 2000, Teoksessa: *Israel and the United States: Six Decades of US-Israeli Relations* (Freedman, R). Routledge.
- Medzini, M. (2017). *Golda Meir*. De Gruyter.
- Murad Gassanly. (2020). *A History of International Oil Politics : Theoretical Perspectives And Case Studies*. Academica Press.
- Mutawi, S. A. (2002). *Jordan in the 1967 war*. Cambridge University Press.
- Mäkilä, K. (2007). *Tuhoa, tehoa ja tuhlausta: Helsingin Sanomien ja New York Timesin ydinaseutisoinnin tarkastelua diskurssianalyttisestä näkökulmasta 1945-1998*. Jyväskylän yliopisto : jakaja: Jyväskylän yliopiston kirjasto.
- Oren, M (2002), *Six days of war : June 1967 and the making of the modern Middle East*, Oxford : Oxford University Press
- Osman, T. (2011). *Egypt on the brink : From nasser to mubarak*. Yale University Press.
- Painter, D. S. (2014). Oil and Geopolitics: The Oil Crises of the 1970s and the Cold War. *Historical Social Research / Historische Sozialforschung*, 39(4 (150)), 186–208. <http://www.jstor.org/stable/24145533>
- Perko, T. (1988). *Suomen lehdistön historia: 3, Sanomalehdistö sodan murroksesta 1980-luvulle*. Kustannuskiila.
- Pogrebin, L.C, *Golda Meir*, Jewish, Women's Archive, Haettu 30.12.2023 osoitteesta: <https://jwa.org/encyclopedia/article/meir-golda#pid-17527>
- Podeh, E: *The Politics of National Celebrations in the Arab Middle East*, s. 86–87. Cambridge University Press, 2011.

- Pynnönen, A (2013), *Diskurssianalyysi : tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*, Jyväskylän Yliopisto
- Reiter, Y. (2013). Narratives of Jerusalem and its Sacred Compound. *Israel Studies*, 18(2), 115–132. <https://doi.org/10.2979/israelstudies.18.2.115>
- Rodman, D. (2022). *Israel in the 1973 yom kippur war : Diplomacy, battle and lessons*. Liverpool University Press.
- Sanomalehtien liitto, Hemánus, P., Löyttyniemi, V., Perko, T., Salminen, E., Tommila, P., & Perko, T. (1988). *Suomen lehdistön historia: 3, Sanomalehdistö sodan murroksesta 1980-luvulle*. Kustannuskiila.
- SCHERER, J. L. (1978). Soviet and American Behavior During the Yom Kippur War. *World Affairs*, 141(1), 3–23. <http://www.jstor.org/stable/20671755>
- Shindler, C. (2013). *History of modern Israel*. Cambridge University Press.
- Schoenbaum, D. (1993). *The united states and the state of israel*. Oxford University Press, Incorporated.
- Segev, T (2008), *1967 Israel, The War and the Year that Transformed the Middle East*, Abacus, London
- Segev, T (2007), The June 1967 War and the Palestinian Refugee Problem. *Journal of Palestine Studies*, Vol. 36, No. 3, 6-22, <https://www.jstor.org/stable/10.1525/jps.2007.36.3.6?seq=3>
- Shaum, A (2019), *The Overlooked Embargo: The 1967 Oil Embargo*, The University of Akron, Haettu 20.12.2022 osoitteesta: https://ideaexchange.uakron.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1837&context=honors_research_projects
- Smith, C. D. (2007). *Palestine and the Arab-Israeli conflict* (6th ed.). Bedford/St. Martin's.
- Tessler, M (1994). *A History of the Israeli-Palestinian Conflict*. Indiana University Press.
- Tommila, P., & Salokangas, R. (1998). *Sanomia kaikille: Suomen lehdistön historia*. Edita.
- Troen, S. I., & Shalom, Z. (1999). Ben-Gurion's Diary for the 1967 Six-Day War: [Introduction and Diary Excerpts]. *Israel Studies*, 4(2), 195–220. <http://www.jstor.org/stable/30245516>
- Victor, M. (2020). *Oil Powers : A History of the U.S.-Saudi Alliance*. Columbia University Press.